

PISMO BORCEV ZA SEVERNO MEJO

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto V
Št. 31
8. VIII. 1967

**Besede
in dejanja**

Znano je, da prostovoljci — borci za severno mejo 1918—1919 nismo več mladi. Večina nas je med 65. in 80. letom starosti, mnogi so že pomrli. Skoraj nihče več se ne more sam preživljati.

Prav tako je tudi znano, da telesna zmogljivost za delo prej popusti kot duhovna. Zato še vedno spremljamo dogodke po svetu z večjim ali manjšim razumevanjem. Seveda se ne strinjamo z agresijo, pa najsi bo s te ali one strani. Odločno smo tudi proti izraelski agresiji in za pomoč žrtvam, kolikor to dopuščajo možnosti. Prav tako smo tudi za to, da se šolajo na naše stroške revni učenci drugih dežel, posebno afriških in azijskih.

Nikakor pa se ne strinjamo s tem, da večina prostovoljcev-borcev za severno mejo ni prejela doslej skoraj nobenega moralnega, kaj šele materialnega priznanja. Le malo je takih občin, ki so po dolgih letih oklevanja naposled le priznale našim tovarišem neke ugodnosti. Razen tega so mnogi naši tovariši prizadeti, ker veljajo za »staroupokojenice«. Kot taki imajo nižje pokojnine kot tisti, ki so imeli enako število delovnih let in izobrazbo.

Pozivamo odgovorne, da vsaj pred 50. obletnico začetka bojev za severno mejo posvetijo več pozornosti njihovim udeležencem in odpravijo neskladnosti.

ZVEZA PROSTOVOLJCEV-BORCEV
ZA SEVERNO MEJO 1918—1919
V LJUTOMERU

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Podelitev domicila Cankarjevemu bataljonu, Gorenjskemu odredu in koroškimi partizanskimi enotam

Minula nedelja je na Gorenjskem potekla v znamenju svečane podelitve domicilov Cankarjevemu bataljonu, Gorenjskemu odredu in koroškimi partizanskimi enotam. — Proslave na Bledu se je udeležil tudi predsednik ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka. — Koroškimi partizanskimi enotam so podelili domicil tudi v Mozirju.

Naj začnemo s proslavo v Trzinu. Slovenski del praznovanja je bil v trzinu kino dvorani. Udeležilo se ga je precej gostov, med njimi tudi 40 Francozov, pripadnikov združenja internirancev iz Pariza in zastopnikov mesta St. Marie-aux-Mines, ki je s Trzinom pobrateno. Tudi nekdanji koroški partizani so prišli.

Predsednik občinske skupščine je v krajšem govoru seznanil navzoče z uspehi delovnih ljudi trzinke občine v povojnem razdobju. Narodni dohodek se je povečal skoraj za 300 odstotkov.

Na zborovanju so občinski odborniki sprejeli sklep o podelitvi domicila koroškimi partizanskimi enotam, kot so to napravili tudi v več drugih obmejnih občinah, kjer živi precej nekdanjih borcev in aktivistov, ki so se bojevali oziroma delovali med zadnjo vojno na Koroškem in sploh v Avstriji.

Partizani in aktivisti na Koroškem so s svojim bojem pomagali rušiti nacistično vladavino na občutljivem območju, ki je spadalo v meje njihove države. Podžigali so odpor prebivalstva in s tem pomagali NOB v Jugoslaviji, obenem pa so dvigali k uporabi tudi domačine tako slovenske kot avstrijske narodnosti. S tem so opravljali svojo internacionalistično dolžnost in položili temelje za sedanje dobre odnose s sosedno Avstrijo.

Predsednik občine je na prapore koroških enot pripel rdeče trakove s posvetilom ob podelitvi domicila, v imenu odbora koroških borcev iz Ljubljane pa je prejel listino o domicilu tovariš Franta Komel.

Proslava je bila strnjena in dobro organizirana. Nazadnje je nastopil tudi pevski kvintet trzinke Svobode.

Istega dne so na Bledu podelili domicil Gorenjskemu odredu, Cankarjevemu bataljonu in koroškimi enotam. Proslava je bila v festivalni dvorani, ki lahko sprejme nad 1000 ljudi, pa je bila kljub temu polna do zadnjega kotička in še zunaj so stali.

Radovljiska občina ima svoj občinski praznik 5. avgusta — v spomin na ustanovitev Cankarjevega bataljona v letu 1941. Ta bataljon je takrat nastal iz Jeseniške in Jelovške čete, štel je nekaj nad 60 borcev, ki pa so bili večinoma vojniki in prekaljeni komunisti. To je bil prvi slovenski partizanski bataljon, ki je prvi tvegala večji spopad z Nemci. To je bilo nekaj dni po njegovi ustanovitvi na sedanjem Partizanskem vrhu na Jelovici, ko je padlo 22 Nemcev in 2 partizana. Kasneje se je bataljon

razdelil na dve četi, jeseni pa se je sešel v porečju Sore in izvedel nekaj prav uspešnih akcij, najbolj pa se je proslavil v Dražgošah. Kasneje je nastal iz njega Gorenjski odred, nato

skemu odredu. Skupna podelitev domicila je izvenela v večjo svečanost, ki se je nadaljevala s partizanskim srečanjem v zadržnem domu na Ribnem.

NIKO PIRNAT: NA JURIS!

Prešernova brigada ter leta 1944 Jeseniško-bohinjski, Kokrški in Škofjeloški odred. Skratka, Cankarjev bataljon je bil enota, ki je leta 1941 pomenila za slovenske partizane vrhunec vojaške uspešnosti in uspešnosti.

Na Bledu je radovljiska občina zato podelila bataljonu domicil. Jeseniška in radovljiska občina sta podelili domicil koroškimi enotam, jeseniška, radovljiska in škofjeloška pa Gorenj-

Med proslavo je govoril tovariš Vinko Hafner. V svojem govoru je orisal uspešen razvoj partizanstva v prvi polovici vojne na Gorenjskem, zlasti pa poleti in jeseni 1941. Omenil je, da je v Sloveniji 130.000 članov ZZB, od tega jih je bilo nad 50.000 v operativnih enotah. Člani so pomenili med vojno udarno silo naše revolucije, po vojni jedro ljudstva pri obnovi in socialistični graditvi in še

zdaj so velika moralno-politična sila, čeprav jih je približno tretjina upokojenih. Družba skrbi za borce v skladu z možnostmi, veliko je že narejenega, čeprav še ne vse. To bo pa potrebno narediti v prihodnjih letih. Toda boj za izboljšanje socialnega položaja posameznikov, ki so tega potrebni, se nikoli ne sme spremeniti v boj za predprave. To bi bilo tuje duhu naše revolucije.

Proslave se je udeležil tudi predsednik ZZB NOV Slovenije tovariš Franc Leskošek-Luka.

M. P.

Prijazno mestece v Gornjesavinski dolini Mozirje se je minulo soboto odelo v praznično oblačilo. Mozirski občinski skupščina je v okviru občinskega praznika podelila domicil koroškimi partizanskimi enotam. Poleg mozirske občine so koroškimi partizanskimi enotam podelile domicil še občine Jesenice, Radovljica, Kranj, Trzin, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec in Dravograd.

Ze v zgodnjih popoldanskih urah so se pričeli v Mozirju zbirati koroški partizani, od blizu in daleč. Poleg posebne delegacije koroških partizanov so prišli tudi vsi koroški partizani, doma iz Mozirja.

Koroški partizani in drugi gostje — med njimi tudi predstavnik RO ZZB NOV Slovenije Jože Merlak-Milan in predsednik Zvezne gospodarske zbornice Tone Boje — so do zadnjega kotička napolnili veliko mozirsko kino dvorano. Najprej je zbrane tovariše pozdravil predsednik skupščine občine Mozirje Jože Deberšek, nato pa je predsednik ZZB NOV Mozirje Maks Senica prebral utemeljitev k odloku skupščine o sprejetju domicila koroških partizanskih enot. Med drugim je tovariš Senica dejal:

»Med NOB je bilo na Koroškem več partizanskih enot. Ze leta 1942 je nastala koroška četa, ki je poleg številnih akcij na Koroškem napadla nemško žandarmerijsko postojanko v Solčavi.

vi. Zaradi vstopa novih borcev v koroško četo je pozimi l. 1943 četa prerasla v bataljon. V začetku leta 1944 so se koroški partizani formirali v Vzhodno-koroški in Zahodnokoroški odred. Aprila leta 1944 je nastal tudi štab koroške grupe odredov, ki je vodil in usklajeval borbe vseh partizanskih enot na Koroškem. Konec leta 1944 je bila grupa reorganizirana v Koroški odred.

Koroški partizani so izvršili več borbenih akcij v severnem delu mozirske občine. Tako je grupa koroških partizanov maja leta 1944 ob nemški hajki v Solčavi presenetila sovražnika z nenadnim napadom na solčavsko področje. V tej akciji je padlo 17 sovražnikovih vojakov, več pa jih je bilo ranjenih. Koroški partizani so tudi julija 1944, ko so divjali boji za osvoboditev Zgornjesavinske doline, varovali severno mejo mozirske občine. Njihove enote so se zadrževale zlasti na območju Solčave in Luč. Med prebivalstvom so bili koroški partizani zelo priljubljeni, zato jim je na njihovi borbeni poti nudilo vso pomoč.

Potem ko je tovariš Deberšek pripel na bojne zastave spominke trakove, se je za podelitvi domicila zahvalil predstavnik osrednjega odbora koroških borcev Ivan Uranič-Drago. V kulturnem programu sta gostom zapela mladinski pevski zbor in mešani zbor iz Smihela nad Mozirjem, deklamiral pa je član SNG Celje Pavle Jeršin.

Po končanem slavnostnem delu srečanja v Mozirju so se koroški partizani odpravili v Ljubno, kjer se je razvilo partizansko srečanje.

-žč-

Občinski praznik na Jesenicah

Na Jesenicah so pravkar minili občinski praznik proslavili zelo slovesno in s celo vrsto prireditev.

● Bogata letina pšenice

Cez nekaj dni bo v vseh krajih naše dežele končana žetev pšenice. Povprečni pridelek še ni znan, po dosedanjih rezultatih mlavce pa lahko s precejšnjo zanesljivostjo pričakujemo bogato letino. Pokazalo se je, da so bile realne prognoze strokovnjakov, po katerih naj bi pridelali letos približno 4.870.000 ton pšenice. Lani, ko je bila letina rekordna, je znašal pridelek 4,6 milijona ton. Vsega krušnega žita skupaj z ržjo bomo pridelali letos približno pet milijonov ton. Delo, 30. VII. 1967.

● Dovolj koruze za izvoz

Po dosedanjih ocenah bomo letos pridelali za približno 0,2 odstotka več koruze kot lani, čeprav jo je posejane v glavnem toliko kot lani. Zaradi obilnega pridelka, ker je 10 odstotkov površin zasejanih s hibridnimi sortami, bomo imeli za okoli 2,5 milijona ton (1966. le 2,2 milijona ton) tržnih viškov. Doma porabimo okoli milijon ton, tako da bo mogoče letos izvoziti 1,5 milijona ton koruze. Ekonomska politika, 29. VII. 1967.

● Problem zaposlovanja

Problem zaposlovanja naše mladine postaja vsak dan bolj pereč. Gre za diplomante naših višjih in srednjih šol, kakor tudi za precejšen del mladine, ki ni dokončala osemletke, pa bi se želela zaposliti. Skupna, trpka ugotovitev vseh mladih je, da jih podjetja ne morejo sprejeti na delo, ker nimajo prakse, le-to pa v podjetjih zahtevajo za skoraj vsako delovno mesto. Delavska enotnost, 29. VII. 1967.

● Ostra kazen za krivo pričanje

V Zrenjaninu so nekoga obsojili na pet mesecev zapora, ker je za osebo, ki je prebila večji del vojne v četniških enotah, dal lažno izjavo, na podlagi katere je ta oseba dobila status borca od leta 1941 dalje. Tudi drugje (na primer v Karlovcu, Leskovcu, Kranju itd.) so odpravili tiste, ki so po krivem pričali. Vjesnik u srijedu, 2. VIII. 1967.

● Stanovanja za vse borce do konca 1968.

V minulih osmih letih so v Zagrebu zgradili 5200 novih stanovanj za borce, udeležence narodnoosvobodilne vojne. S tem so ne samo izvršili, marveč tudi presegle obveznosti, ki jih je mesto sprejelo na svetni seji mestnega komiteja ZK leta 1959. Čeprav je bilo ob prevzemanju obveznosti o graditvi stanovanj evidentiranih le 3407 zahtev in je bilo doslej zgrajenih že nad 5000 stanovanj, je sedaj še vedno nad 3000 neresenih zahtev po novih stanovanjih. Mestna politična vodstva so se zavzela za to, da je treba graditev stanovanj za borce pospešiti, da bo akcija končana že do konca leta 1968. Borba, 29. VII. 1967.

● Veliko jih je

Po najnovejših podatkih zveznega zavoda za statistiko je v obdobju od 1. januarja do 30. junija letos diplomiralo na fakultetah, umetniških akademijah, visokih in višjih šolah in na prvi stopnji visokošolskega študija 13.784 Jugoslovancev. Med diplomiranimi je bilo 10.123 rednih študentov in 3661 izrednih.

V Sloveniji je diplomiralo 1524 oseb. Od teh je bilo rednih študentov 1291, izrednih pa 233. Delo, 2. VIII. 1967.

● Potrebe v kmetijstvu

Republiška gospodarska zbornica je obravnavala program, ki bi naj bil vodilo, kako bi naj usmerjali nekatere kreditne vire v letih do 1970. Po tem programu bi bilo najnujnejše nalagati za naslednje naloge:

obnovo sadovnjakov, skupaj 2000 hektarov — 8 milijard S-din; zgraditev skladišč za sadje (za 1500 vagonov) — tri milijarde; obnovo vinogradov na 1500 ha — 5 milijard 400 milijonov S-din, obnovo in ureditev hmeljišč (2400 ha) — 7 milijard; urejanje in melioracije zemljišč na 5400 ha — 5 milijard; izpopolnitev govedorejskih obratov — 2 milijarde; zgraditev klavnice za perutnino — 1 milijarda 500 milijonov; modernizacijo mlekarne — 2,5 milijarde; stroji za naprave (oprema) — 8 milijard starih dinarjev. Kmečki glas 3. VIII. 1967.

Občanovi zapiski

Trdovratnost ali kratkovidnost?

Smo sredi turistične sezone, od katere pričakujemo — tako kot druge države — nov priliv deviz za kritje plačilne bilance. Zato se radovedno in prizadeto sprašujemo, kakšno bo letošnje turistično leto.

Poročila o tujem prometu v prvem polletju niso preveč razveseljujoča. Tako npr. je bilo v turističnih krajih Slovenije do 1. julija t. l. za 16 odstotkov manj prenočitev kakor v istem času lani. V Dalmaciji se v prvem polletju zabeležili tak promet kot lani, kar pomeni, da so nove turistične zmogljivosti ostale neizkoriščene.

Vzrok za tako stanje je več. Predvsem velja poudariti težaven gospodarski položaj v nekaterih zahodnih državah in politične razmere katerih napetost je sicer nekoliko popustila, a še zdaleč ne tako, da bi pomirila duhove in odpravila zaskrbljenost.

V takem položaju bi bilo nedvomno treba kaj ukreniti, da bi postali naši hoteli s svojimi storitvami bolj vabljivi. Stvar je zelo preprosta: turistične usluge bi bilo treba poceniti, kot so v zadnjem času trgovska podjetja pocenila celo vrsto artiklov.

Nobena skrivnost ni več, da so naše turistične usluge glede na svojo kvaliteto predrage in da npr. v Italiji za enak denar dobijo več oziroma si deležen boljše postrežbe kakor pri nas. Razen tega velja pripomniti, da so pri nas cene v gostinskih obratih preveč »uravnlovske«, torej povsod precej visoke, medtem ko si drugod lahko brez težave poiščete cenen lokal ali gostišče, če pa imate dovolj denarja, izbirate med dražjimi hoteli.

Nemara bodo morali tudi naši turistični obrati konec koncev le znižati cene. Njihova trdovratnost — ali morda kratkovidnost — se jim utegne še otepati.

E. C.

»DOLARSKO« TURISTIČNO LETO

Ze stara resnica je, da v Jugoslaviji najbolj plačat s tujo, trdno valuto. Se do pred nekaj meseci je grozilo, da bodo dolarji, marke, šilingi in drug »krepake« denar povzročili, da bo jugoslovanski dinar le še na papirju zakonito plačilno sredstvo.

Nekoliko mlajša pa je resnica, da si jugoslovanski dinar počasi, toda vztrajno pridobiva ugled. Statistični uradi poročajo, da se je dolga leta zniževali dinar ustalil, še lepše pa so napovedi gospodarske reforme, da bo postal v nekaj letih konvertibilna valuta.

Naša splošna prizadevanja, da bi dinar postavili na trdne noge in mu dali veljavo tudi v mednarodni areni, pa žal mnogokrat zasenčijo drugi madeži...

Ondaj sem v Poreču polzvedoval za cenami dnevnih penzionov. Sonce je prijetno gredo in v mislih sem že računai, kje bi izbral v družinskem proračunu luknjo za deset dni blagodejnega turizma na Jadranu.

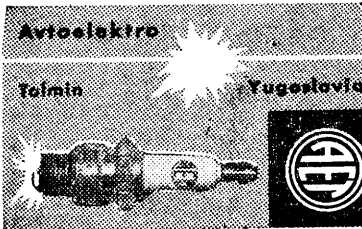
Uslužni uslužbenec Turističnega biroja na Obali maršala Tita 20 mi je ponudil prospekt, na katerem so v štirih jezikih popisane naravne lepote in vse, kar spada zraven in kar je naprodaj. Nikjer pa nisem mogel najti zapisanega, koliko vse to stane. Le 3,25 US doll. ... 4,05 US toll. ... Da, vse cene so bile označene v dolarjih.

Močno presenečen nad tolikim zaupanjem v trdno dolarsko valuto povprašam uslužbenca, kje bi se mogel pozanimati, koliko stane dneveni penzion v dinarjih. Kajti v Ljubljani zaslužim le dinarje...

»Tu imate svinčnik in papir, pa množite s 1,250 dinarji in dobili boste, kar želite.«

Brez komentarja!

-žč-

Cesar Selasie je obiskal SFRJ. — Na povabilo predsednika republike Josipa Broza Tita se je etiopski cesar Haile Selasie mudil na enodnevnem obisku v SFRJ. Sefa obeh držav sta izmenljala mnenje o aktualnih mednarodnih problemih in o nadaljnjih možnostih za izboljšanje medsebojnega sodelovanja. Iz Jugoslavije je etiopski suveren odpotoval v Sudan.

Predsednik Tito je sprejel filmske delavce. — Predsednik republike Tito je kot pokrovitelj 14. festivala jugoslovanskega filma v Pulju sprejel skupino filmskih delavcev. Med drugim je predsednik Tito pohvalno govoril o prizadevanjih, da bi na področju filmske proizvodnje izpeljali integracijo; pogovorili so se tudi o dosežkih letošnje filmske produkcije.

Spomin na žrtve v Dachau. — Na natečaju za spominsko ureditev nekdanjega koncentracijskega taborišča Dachau je bilo med kiparskimi osnutki izbrano delo beograjskega kiparja Nanorja Glida. Njegova skulptura, dolga 16 in visoka 7 metrov, bo stala v čelnem delu spominske površine, pred nekdanjim »apelplatnom«. Skulpturo bodo postavili maja 1968.

Uvod v sestanek na vrhu. — Na kartumski konferenci arabskih zunanjih ministrov, ki je odprla pot do srečanja najvišjih voditeljev arabskih držav, 11. septembra letos, sta prišli do izraza dve tendenci. Po eni strani naj bi razpravljali o vseh vzrokih arabskega neuspeha, po drugi pa bo treba neutegoma proučiti politične, vojaške in ekonomske ukrepe za odpravo posledic izraelske agresije.

Francija: udeležba delavcev pri dobičkih? — Francoska vlada je sprejela osnutek zakona o udeležbi delavcev pri dobičkih njihovih delodajalcev. Po predlogu naj bi bil delež delavcev v velikih družbah usklajen s splošnim dobičkom, v majhnih družbah bi nalagali dobiček na imena delavcev, v državnih družbah pa bi bili delavci delničarji.

V žarišču dogodkov

Grčija hoče Albanijo in Ciper. — Glasilo KP Italije »Unità« piše, da grška fašistična vlada pripravlja s pomočjo ZDA kampanjo za priključitev Cipra in južne Albanije. List navaja, da v londonskih diplomatskih krogih krožijo govorice, da so se po vojaškem udaru povečale notranje težave, kar verjetno priganja vojaški režim v tako vratolomno pustolovščino.

Rasni nemiri še v drugih mestih ZDA. — Ameriškim mestom, ki so jih v zadnjih 4 tednih razviharali rasni nemiri, se je pridružilo še osem novih mest, med njimi tudi glavno mesto ZDA Washington. Značilen za tako stanje je komentar »New York Post«: »Ne moremo več trati milijard dolarjev za unazano vojno v Vietnamu, medtem ko imamo v naših mestih revščino in ko otroci jemljejo v roke puške in bakle.«

ZDA: razporeženje do Johnsonove administracije. — Gallupov inštitut za proučevanje javnega mnenja v ZDA je ugotovil, da je zelo naraslo nezadovoljstvo ameriških volivcev z Johnsonovo administracijo: 52 odst. volivcev ne odobrava Johnsonove vojne politike. Razen tega je nad 40 odst. volivcev nasploh proti vojskovanju v Vietnamu.

Predlog za priznanje NDR. — Šef sudanske ljudske demokratske stranke šejk Rahman je predlagal, naj bi navezali diplomatske stike z Nemško demokratično republiko. Pravi, da je Zahodna Nemčija razkrinkana kot nevaren sovražnik Arabcev, NDR pa se je pokazala kot njihov iskren prijatelj. Priznanje NDR je arabskim državam predlagala tudi Sirija.

Potres v Caracasu. — Tla v glavnem mestu Venezuele Caracasu se še niso umirila. Doslej so izpod razvalin potegnili 200 trupel, ranjenih pa je 2 tisoč ljudi. Na širokih ulicah tega dvomilionskega mesta so postavili taborišča, v katerih se je nastanilo več sto tisoč ljudi iz najbolj ogroženih delov mesta. Reševanje ovira močno ciklonsko deževje.

Konferenca solidarnosti Latinske Amerike. — Glavna misel konference organizacije solidarnosti narodov Latinske Amerike (OLAS) v Havani je izvenela v gledišču, da je oborožen boj edina možnost za osvoboditev Latinske Amerike in za zraščano nad imperializmom. Konferenca OLAS, ki naj bi začela enotno pot revolucije v LA, je zdaj dobrodošla mnogim zagovornikom vojaškega obračuna s Kubo.

Mir v Vuhanu? — Vuhanu — kitajskemu mestu z nad milijon prebivalci in največjemu pristanišču na reki Jangce — se vendarle obeta mir. Upornim nasprotnikom Mao Ce Tungja je najvišje vojaško kitajsko vodstvo ponudilo oljčno vejico ter obljubilo, da bo vse dobro, če pokažejo iskreno željo po spravi. Iz Sanghaja poročajo o ponovni zaroti proti režimu Mao Ce Tungja.

Argentinska Obznana. — Argentinska vlada je sprejela »zakon o obrambi pred komunizmom«, ki določa različne ukrepe proti članom komunističnega gibanja. Med drugim komunisti ne bodo smeli biti v javnih službah. Sodišča bodo dobila posebna pooblastila za zatiranje komunistične ideologije, medtem ko bodo proti tistim, ki bodo sprejeli to ideologijo, nastopili s posebnimi sankcijami.

Bo Čombeju sodilo vseafriško sodišče? — Iz Alžira so sporočili, da bodo verjetno ustanovili vseafriško sodišče, ki bo dokončno odločilo o usodi Moiza Čombeja. Sporočilo dodaja, da afriška osvobodilna gibanja vztrajno zahtevajo, da je treba izdajalec Čombeju soditi v revolucionarni Alžiriji, sodi pa naj mu tista Afrika, ki jo je prodajal imperialistom.

Bonn in Bukarešta za tesnejše stike. — Zahodnonemški zunanji minister Willy Brandt je uradno obiskal Bukarešto. Obe strani sta ugotovili, da imata koristi od vzpostavitve diplomatskih stikov. Poleg evropske varnosti sta obravnavali večidel gospodarska vprašanja.

81-letnica Ane Medved iz Češnjice

V dolenski vasi Češnjice pod Trško goro je praznovala 81-letnico svojega življenja skromna, vendar ponosna partizanska mornarka Ana Medved, mati sinov partizanov in aktivistov. Že v prvi svetovni vojni je okusila vse grenkobe življenja, saj je ostala sama z majhnimi otroki, za katere je iskala kruha v skromni zemlji, v strahu, da bi morda za vso ostal na bežaku. Ko je leta 1941 izbruhnila druga svetovna vojna, je Medvedova družina začela sodelovati z OF. Dva njena sinova sta bila v vrstah dolenskih partizanov, moč in ostali pa so delovali na terenu. Z bolečim srcem se spominja dni, ko ji je sovražnik razdelil in požgal dom ter ubil moža in dva sina. Čas je brisal rane iz srca, vendar se Medvedova mama vedno rada spomni svojih najdražjih in vzdihne: »Samo da ne bi nikoli več kaj takega doživela. Srečna je med svojimi preživeli otroki, vnuki in pravnuki, saj je skromna in kozareček dobrega trškogorca jo kar poživlji in ji daje moč.«

Vsi, ki jo poznamo, ji želimo, da bi bila še mnogo let tako trdna, kot je sedaj.

KORISTNA POBUDA

O prežgadah upokojenih borcev in o tistih, ki imajo res nizke pokojnine, se je že mnogo govorilo in tudi pisalo. O tej zadevi je na zadnji seji CK ZKJ govoril tudi Ivan Božičević, generalni sekretar ZZZB NOV Jugoslavije. V svojem govoru je ugotovil:

»Pokojnine precejšnjega števila borcev se gibljejo v glavnem od 40.000 do 60.000 S-din... Problem kritja osnovnih življenjskih zahtev borcev z nizkimi pokojninami dobiva še ostrejšo obliko in povzroča močno politično reagiranje, če njihov standard primerjamo s tistimi skupinami občanov, ki zaradi neizdelanosti sistema delitve po delu oziroma neenakih pogojev gospodarstva dosegajo neupravičeno visoke osebne dohodke, to pa pomeni tudi visoke pokojnine.«

Ob teh ugotovitvah ne gre prezreti tudi tega, da mnoge mlajše upokojene borce muči predvsem brezdelje, zato jim gre v prvi vrsti za zaposlitev in v tej zvezi seveda tudi za zaslužek. V eni prejšnjih števil našega lista smo v rubriki »Besede in dejanja« poročali, da so borci iz Novega Beograda ustanovili podjetje za uslužnostne dejavnosti. Ker pa bi ta primer lahko služil kot pobuda tudi drugim, velja o tej zadevi spregovoriti nekoliko podrobneje.

ŽIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Zbor prešernovcev po 22 letih

Kot je TV-15 že na kratko poročal, je bilo v nedeljo, dne 30. julija, v Strazišču pri Kranju veliko slavnostno srečanje borcev Prešernove brigade. Srečanja se je udeležilo nad 1200 borcev te enote in 180 borcev koroskih partizanskih enot, ki so skupno s prešernovci dobili domilj v Kranju. Skupno s preživeli borci se je srečanja udeležilo veliko število svojcev in prebivalcev Kranja in okolice.

Preživeli borcem so govorili prvi komandant slovenskih partizanskih enot in sedanjí predsednik RO ZZZB Slovenije Franč Leskošek-Luka, bivši komandant Prešernove brigade generalpodpolkovnik Rudolf Hribnik-Svarun in predsednik skupščine občine Kranj Slavko Zalokar. Vsi bivši borci Prešernove brigade so ob tej priložnosti prejeli v spomin tudi knjigo o tej partizanski enoti, ki jo je skrbno napisal Stanko Pete-

lin-Vojko. Predsednik občinskega odbora ZZZB Kranj Vinko Kepić se je za njegov trud pri zbiranju gradiva in urejanju knjige posebej zahvalil.

V kulturnem programu so sodelovali združeni pevski zbori Kranja z več kot 200 pevci iz znanega zbora F. Prešerna, kranjske gimnazije, Strazišča, Dupelja, Primskovega in Kokrice ter godba na pihala. Še posebej so povzdignili razpoloženje med borci nekateri solisti in recitatorji, med njimi znani član partizanskega gledališča tovariš Joco, ki je prišel na to slavnost iz Trsta, zatem veseli planšarji, ki so igrali do večera. Ob prebiranju pravkar dotiskane knjige o Prešernovi brigadi med srečanjem preživeli borcev je bilo mnogo ganljivih prizorov. Mnogi borci so se komaj spoznali, saj se v tolikem številu še niso srečali vseh 22 let po osvoboditvi. Zato so bili zelo hvaležni organizatorjem in izražali željo, da bi se večkrat dobili. Obvesčevalci Prešernove brigade pa so se že dokaj konkretno dogovorili, da se, če bo le mogoče, znova dobijo samo člani te službe že to jesen v Zeleznikih.

Ob zvokih godbe in dobri potrebi so borci obujali spomine na nekdanje boje in preživeli dni pozno v noč.

K. M.

Program dela na Jesenicah

Tričlanska komisija za sklepe, ki jo je 20. junija letos imenoval razširjeni plenem občinskega odbora ZZZB NOV Jesenice, je izdelala 13 sklepov in predlogov, ki bodo služili kot smernice bodočega dela jesenjskih borčevskih organizacij. Povzemamo glavne značilnosti sklepov in predlogov.

Sklepi in predlogi najprej govorijo o načinih za boljše povezavo združenj z občinskim odborom ZZZB. Glede poučevanja zgodovine NOB v šolah so odborniki naročili predstavnika združenj, naj posamezne nepravilnosti javljajo občinskemu komiteju ZKS. Ključno se letos na podlagi zbranih dokazov priredijo javno priznanje o vzgoji naše mladine. Občinski odbor ZZZB NOV bo tesno sodeloval s samoupravnimi organi podjetij, je zapisano v sklepih, če bodo prišlo do odpuščanja zaposlenih borcev. Vdajanje bodo posredovali, naj bi tudi upokojenim borcem priznali borčevski dodatek ter povečali mesečni invalidski dodatek. Komisiji za zadeve borcev pri DS Zelezarne Jesenice bodo pomagali pri njenem delu. Otrokom padlih in še živim borcev bodo pri šolanju in iskanju zaposlitve nudili vso podporo. Občinski skupščini pa so poslali predlog, naj bi za kulturne in športne dosežke ustanovili sklada Toneta Cufarja in Jožeta Gregoričiča.

K. Z.

Borci za severno mejo iz let 1918—19 v Šoštanju

Dne 30. julija ti so se sestali v Šoštanju nekdanji borci za severno mejo z namenom, da ustanove občinski odbor. Od približno 40 se jih je udeležilo zboru kar 43, kar jasno kaže, da je bil zbor dobro pripravljen, za kar gre zahvala predvsem tovarišu Stanovšku iz Šoštanja in njegovim sodelavcem. Zborovanju sta prisostvovala tudi zastopnika republ. odbora iz Ljubljane, tovariša podpredsednik Stančičkar in tajnik Kristan. Po poročilih čla-

nov pripravljalega odbora je povzel besedo podpredsednik rep. odbora, ki je v nad eno uro trajajočem poročilu orisal pomen borb v letih 1918—1919, delo organizacije in zahteve nekdanjih borcev, da se jih domovina spomni sedaj, ko bo skoro napočila 50. obletnica, odkar so se kot mladi fantje spoprijeli s sovražnikom za slovensko zemljo. Stevilo prijavljenih v Zvezo prostovoljcev borcev za severno mejo 1918—1919 kaže, da so dandaj ti borci v trdno generacijo, ki tudi v letih borbe za osvoboditev naše domovine ni stala prekrizanih rok. Iz vrst borcev nekdanje Legije koroskih borcev, predhodnice sedanje zveze, je bilo ustreženih večje število zavernih sinov, da o žrtvah po ječah in taboriščih niti ne govorimo.

Na zborovanju je bilo odobreno poročilo o delu rep. odbora ter bil sprejet tudi sklep, da je treba vprašanje nekdanjih borcev za severno mejo rešiti v republiškem merilu, medtem ko naj skupščina občin v SRS rešujejo socialna vprašanja dela nezmožnih borcev iz vrst kmetov in takih z minimalno pokojnino.

Končno je bilo določeno tudi, da bo sedež zveze v Šoštanju, kjer živi večji del teh borcev, medtem ko bo naziv zveze po občini Velenje.

F. K.

Voličina v Slovenskih goricah

Prebivalci Voličine v Slovenskih goricah praznujejo svoj krajevni praznik 28. julija. Ob tej priložnosti je predsednik lenarske občinske skupščine Edo Zorko-Mihec podelil medaljo za hrabrost članici ZB tovariški Pavli Golob.

Na predvečer praznika so imeli proslavo, na kateri je govoril sekretar občinskega komiteja ZKS Lenart Božo-Tuš. Sledil je kulturni program s predvajanjem filma iz partizanskih dni. Naslednji dan so imeli slavnostno sejo družbeno političnih organizacij, po kateri so pogostili člane Zveze borcev.

F. S.

OBJAVA

Vse borce Istrskega odreda in Istrskega vojnega področja (komand mest I. Bistrica, Koper, Materija in Šempeter) pozivamo, da se najkasneje do 20. septembra 1967 pisмено ali ustno javijo na naslov »Odbor Istrskega odreda Koper«, Pristaniški trg 6 ali tov. Jožetu Buhu-Borutu, Izola, Kosovelova 5.

Prijava naj obsega ime in priimek, partizansko ime, rojstno leto, sedanje bivalične, dan, mesec in leto vključitve v eno od omenjenih enot (četa, bataljon, komanda mesta), vojaški čin, dodeljena funkcija, od kod je prišel v to enoto in kam je odšel iz te enote.

Navedene podatke potrebujemo za sestavo celotnega spiska posameznih enot Istrskega odreda in Istrskega vojnega področja, ki bo priloga knjigi odreda in področja.

Preživeli borce pozivamo, da v čim krajšem času pošljejo odboru tudi svoje pisemne prispevke o dogodkih iz časa vojne.

Odbor Istrskega odreda

Trboveljski spomenik revolucije bo ostal na starem mestu

V Trbovljah so pred nedavnim imenovali posebno komisijo, ki je preučila novo lokacijo za spomenik revolucije. Letos so namreč pričeli bolj intenzivno urejati mestno središče in mnogi so zahtevali, naj bi spomenik prestavili. Med delom komisije pa je bilo ugotovljeno, da je na kraju, kjer je žara, vzidana spominska listina z imeni padlih Trboveljčanov. Komisija je zato sklenila, naj spomenik ostane, kjer je. Uskladili bodo le spodnji del spomenika z novo podobo mesta. Občinska skupščina je soglasno s predlogom, da spomenik revolucije ostane na starem mestu.

M. L.

Borci iz goriške »Potrošnjek« na izletu

Na dan vstaje je aktivni ZB NOV pri trgovskem podjetju »Potrošnjek« iz Nove Gorice priredil za svoje člane izlet v znane partizanske kraje. Borci so obiskali mnoge kraje, kjer so se v času NOV borili: Lavče, Male Lazne, Hudo polje, Mrzlo rupe, Vojsko, Gorenjo Triboš in Cepovan. Na svoji poti so doživeli nepozabna srečanja z družinami, ki so jim v boju proti okupatorju pomagale. V Hudem polju pri Mrzli Rupe, tam blizu, kjer je bila bolnica Pavla, so v gozdu skuhali partizanski golaž in obujali spomine na zadnje aprilske ofenzive. V Cepovanu pa so na skupno grobnico položili venec in počastili spomin padlih borcev z enominutnim molkom.

I. G.

Posojilo za kmete — borce v Zagorju ob Savi

Občinska skupščina Zagorje ob Savi je na zadnji seji razpravljala o navedenem posojilu za urejanje stanovanjskih problemov bivših borcev — kmetov. Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije je namreč odobril za področje zagorske občine 30.000 N-din posojila za reševanje najnujnejših stanovanjskih problemov bivših borcev — kmetov, vendar s pogojem, da najmanj enak znesek prispeva tudi občinska skupščina. 60.000 N din, kolikor bi bilo tako na voljo za posojila za kmete in invalide — borce, bi razdelili kot brezposelna posojila, in z rokrom vplačila od 5 do 20 let s

tem, da bi bil najvišji znesek posojila na posameznika 10.000 N-din. Posojilo bi predvsem dodeljevali tistim borcem in invalidom — kmetom, ki urejajo stanovanjske hiše oziroma stanovanja in sami vseh del ne bi mogli opraviti, in pa ki živijo v slabem stanovanju; prav tako pa bi morali ti prispevati določeno soudeležbo pri teh delih, ali v denarju, gradivu ali pa v delovni sili. Na ta način bi rešili nekatere najbolj pereče stanovanjske probleme bivših borcev in invalidov — kmetov na področju zagorske občine.

M. L.

Poizvedujemo

Med rednimi Nemci, ki so bili svoje sovražstvo do nacizma pripravljeno dokazati tudi z dejanji, je bil tudi Fritz Babel, rojen 24. februarja 1924 v mestu Wils na Tirolskem, morda tudi v Wiltzu v Luksemburgu. Poleti 1944 je dezertiral iz nemške vojne mornarice v Trstu in se priključil NOV. Nato se je bojeval v vrstah diverzantov NOV na Krasu in v Istri.

Tovariš Mirjamat Seidov, njegov soborec, je našel njegovo sliko, ki jo priložujemo.

Kje je zdaj tovariš Fritz Babel in kdo kaj ve o njem?

Na območju ZB Rogaska Slatina živi čvarši Franc Cverlin, oče Jožeta Cverlina, ki je baje pagel kot borec NOV pri Biogradu na moru leta 1945 kot borec ene izmed prekmorskih brigad. O tem mu je takoj po vojni pripovedoval neki njegov soborec. Ta je dejal, da ga je videl mrtvega. Kot se oče spominja, je ta oče, da je iz Bistrice, ne spominja pa se, iz katere. Bil je tudi ves poračen po obrazu, za česar je Cverlin sklepal, da je najprej šel k njemu povedat žalostno vest, šele potem pa je odšel domov. Ni ga vprašal, kako se piše.

Franc Cverlin je za delo popolnoma nesposoben, petkrat je bil operiran. Nima nobenih dokazov, da je sin padel kot borec NOV, zato ne more dobiti nobene pomoči s te strani.

Prosimo vse, ki kaj vedo, kje je padel Jože Cverlin, posebno pa tovariša, ki je očetu sporočil to žalostno vest, naj sporočijo svoje naslove.

Za ZB Rogaska Slatina

tajnik M. Tovornik

Ob tabornem ognju

V obratu domače obrti zaposlujejo osem tovarišev. V kratkem prevzamejo upravljanje sedmih mladinskih klubov. V njih bodo zaposlili borce pedagogov in vzgojiteljev.

Odprli bodo klub bivših borcev in še drugo turistično središče s prodajalno spominkov, časopisov in tobanih izdelkov. Upravljali bodo parkirni prostor za 900 avtomobilov. Z raznimi podjetji se menijo o zgraditvi restavracije, kopališča in letnega vrta...

V juliju so odprli sedem montažnih hišic, v katerih bodo prodajali hrenovke in mesne specialitete, pečene na žaru. »Mesopromet« je plačal hišice in montažo. V njih zaposlujejo 14 svojih članov.

V avgustu odprejo servis za popravilo električnih aparatov. Borce bodo nameščali tudi kot čuvaje zelenic v mestu. Ustanovili bodo servis za vzdrževanje stanovanj, posvetovalnico za opremljanje stanovanj itd.

Razvoj in uspeh njihovih poslovalnic in servisov bo pokazal, ali so na pravi poti. Vsekakor pa je to pobuda, ki jo je treba pozdraviti.

V. M.

PRED 25 LETI JE PADEL NA BLOKAH PESNIK IVAN ČAMPA

»So šli junaki mladi v grenko smrt...«

Sredi julija leta 1942 so Italijani na Blokah na Notranjskem aretirali več domačinov. Povabili so jih v laško vojašnico na Velikih Blokah, med njimi tudi znanega domačina, gostilničarja in trgovca in gospodarskega organizatorja Stanka Lenarčiča, nekdanjega bloškega župana in poslanca. Takrat je dobil italijansko pozivnico tudi pesnik Ivan Cempa, ki se je po laški okupaciji Ljubljane umaknil v domači kraj, Nemško vas na Blokah.

Poziv na zaslisanje, sta prejela Lenarčič in Cempa 16. julija leta 1942.

Ali naj pobegneta in se tako odtegneta zasliševanju? Morda bi s tem sprožila sum in bi bila mreža Osvobodilne fronte izdana. Lenarčič je bil med organizatorji OF na Blokah, prav tako je bil član okrožnega odbora OF pesnik Ivan Cempa. Odšla sta v italijansko vojašnico, od tam pa se nista več vrnila. Zasliševali so ju, mučili in dne 29. julija 1942 ob rani zori ustrelili na bližnjem hribu Bradatke.

Pokrajino Bloke, Novo vas na Blokah, hrib Bradatke, Blošček, Županšek, Piškovec in ves okoliš dobro poznam še iz svojih mladih učiteljskih let. Tja sem hodil na smučanje, saj so Bloke klasična pokrajina slovenskega smučarstva. Na Blokah sem bil neke semestrane počitnice v smučarskem tečaju, ki ga je vodil turistični organizator in pisatelj Rudolf Badjura, po rodu iz Litije, eden prvih slovenskih alpinistov, član Drena in eden prvih slovenskih smučarjev. Na Blokah sem bil tudi tisto zimo, ko je Rudolf brat, še živeči filmski delavec Metod Badjura snemal nekega februarja med obema vojnoma prvi slovenski film o smučarjih na Blokah. Tedaj je sodeloval med kmečkimi smučarji tudi ugledni domačin župan Stanko Lenarčič. Poznal sem ga prav dobro.

uporniškem delu domače OF: »Vsem žrtvam v počastitev smo leta 1962, ob dvajsetletnici krvavega nasilja, postavili na kraju, kjer je bilo ustreljenih enajst naših talcev, lep spomenik. Postavila ga je ZB,« mi je pripovedoval Ravljen in me vodil k spomeniku.

Danes slavi žrtve fašističnega nasilstva kamnit spomenik na kraju streljanja. Talec pesnik Ivan Cempa pa je dobil tudi literaren spomenik. Slovenska pesnica Marička Žnidaršič, po rodu iz Starega trga pri Ložu na Notranjskem, je pred vojno dobro poznala pesnika Ivana Cempa in druge člane takratnega literarnega kluba. Cempa je bil celo njen mentor. Bil je prvi, ki je bral njene stihe in ji dajal navodila za nadaljnje pesniško delo. Ivan je bil šolan človek, Marička pa je bila sprva bolj samouk. Ivan Cempa je vpeljal Maričko Žnidaršič v letih pred drugo svetovno vojno v krog takrat že znanih slovenskih književnikov. Med drugim jo je seznanil tudi s pisateljem dr. Bogomir Magajno, ki je pisal tisti čas povest »Graničarji«. Godi se v svetu, od kod je bila Marička doma, na meji stare Jugoslavije in Italije.

Ko je nekoč Marička obujala spomine, mi je dejala pobito: »Vidim, da vsi moji gredo in odhajajo« — tedaj je umrl Bogomir Magajno — in dodala: »meni pa postaja pusto in dolgočasno...«

V spomin svojemu mentorju in prijatelju pesniku Ivanu Čampi je napisala Marička Žnidaršič dve pesmi. Prva, pod naslovom »Temna slutnja« z dostavkom »Pred ustrelitvijo pisatelja Ivana Campe«, je Marička napisala avgusta leta 1942:

»Težko, težko mi je noč,
kot da se žalost celega sveta,
zgrnila je na hrbet moj...«

našo svobodo. Zato so mi njeni verzi, napisani z nežno žensko roko, še bolj iskreni, dragoceni.

Ivan Cempa je bil kmečkega porekla; rodil se je v Nemški vasi na Blokah, v prvem letu prve svetovne vojne, dne 15. novembra 1914. Oče mu je padel kot avstrijski vojak. Sinku Ivanu je bilo tedaj komaj poltretje leto. Ivanova mati se je pozneje poročila z očetovim bratom Dominikom. O svoji rojstni vasi je Ivan takole zapel v pesmi »Sotor v zatišju«:

»Dvanajst ponižnih hiš ima
vasica
in vsaka izba po deset otrok,
vseh zdravih in okroglih
v rožna lica,
da komaj siti jih četvero rok...«

Ivan je obiskoval osnovno šolo v Novi vasi, središču bloškega sveta. Zatem je odšel v Ljubljano, kjer je obiskoval klasično gimnazijo in bedno živel. V pesni revnega dijak je takole opisal svoje stanovanjce:

»Tam daleč prav na polju je
moj dom.
Na videz lepa hiša; v moji sobi
pa vsa oprava veje po trohobi
in zrak je okužen v tej tesnobi,
zato, verjemite, sem bolan.
Okrog ne hodim dosti. Dobro
vem,
da v tej obleki nisem za na
cesto.«

Kljub bedi in pomanjkanju je zaplaval v svet poezije. S prijatelji je ustanovil Literarni klub, začeli so izdajati knjige. Cempa je bil od vseh najbolj podjeten. V oporo mu je bila doba teta Lenčka, ki ga je nasitila, da je lahko živel, pisal

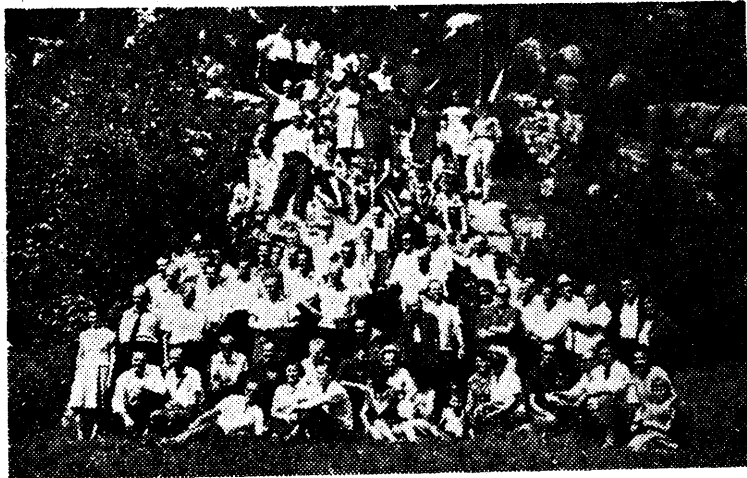
»ROSLA« — strojno podjetje Rogaška Slatina izdeluje

■ vse pralne, namakalne dozirke, polnilne stroje, čepilce, etiketirke, saturatorje, transportne trakove za steklenice za prehransko in gostinsko industrijo.

Za občinski praznik občine Šmarje pri Jelšah čestitamo vsem delovnim ljudem in kolektivom!

verze in sodeloval v raznih revijah.

Cempa je bil zaposlen v raznih poklicih, med drugim tudi v novinarstvu, kot pomočnik v knjižarni in nazadnje celo kot carinik. Dobival je borno plačo, le okrog tisoč predvojnih dinarjev. Takrat se je poročil z učiteljico Melito Čučkovo. Zveza z Melito mu je dala mnogo lepih motivov o poslanstvu žene

UDELEZENCI SREČANJA V SOČI

in matere. Leta 1938 je izšla Campova samostojna pesniška zbirka »Iz belih noči«, tri leta kasneje pa »Sotor v zatišju«. Med obema pesniškima zbirkama je izšla njegova povest Mlin v grapi. Leta 1962 je izdala koprska založba Lipa prikaz Campovega dela. Knjigo je napisal pesnikov mladostni prijatelj pisatelj Jože Dular. Knjiga dostojno prikazuje pesnika in pisatelja Cempa. Bil je nesporno velik talent, ki ga je uničila okupacija.

Jože Župančič

Srečanje v partizanski Soči

Sončno nedeljsko jutro dne 30. julija so se v partizanski vasi Soča zbrali preživeli borci 2. bataljona 2. brigade VDV, da oživijo spomine na tista leta, ko so na Tolminkem, v Gornji Soški dolini, Brdih in Beneški Sloveniji napadali sovražnika v njegovih postojankah. Namen srečanja je bil nadalje, da se pogovorijo o zbiranju gradiva, fotografij in dokumentov za sestavo zgodovinske knjige.

Dan pred srečanjem nas je član pripravljalnega odbora.

imeni krajevnega združenja ZB prisrčno pozdravil zbrane borce. Za njim je kratko sprebral nekdanji komandant bataljona in med drugim poudaril:

»Soča je bila naša izhodišna točka za napade na sovražne postojanke. Ljudstvo tega kraja je z nami delilo zadnje čimpe (krompir).«

Po govorih je pevski zbor zapel nekaj partizanskih pesmi, nakar so borci odšli v bližnjo gostilno, kjer so se pogovorili o vseh vprašanih, ki zadevajo zbiranje spominov za knjigo. Skenili so, da bo prihodnje leto srečanje na Šentviški gori, kjer je bila med borbo ustanovljena II. brigada VDV.

Po slavnostnem delu srečanja je popoldne sledilo kosilo — partizanski golaž. Intendantura je dobro opravila svojo nalogo.

Popoldne so vsi udeleženci srečanja odšli na ogled izvira Soče v Trenti. Po ogledu so imeli na travniku zraven Soče zakusko z zabavnim sporedom. Nekdanji komisar bataljona je iz poročil, ki so jih pošiljali štabu, zbral nekaj partizanskih »vicev«, ki so zbuja veliko smeha.

Vas Soča je imela važno vlogo med NOB. Že v decembru 1942 so partizani izvedli prvo akcijo na lesno žago Italijana Valenta. Lastnik se je moral potem umakniti v Italijo in ni več mogel izkoristiti našega gozdnega bogastva. Osvobodilno gibanje je takrat lepo zaživelo. Junija 1944 je bila v Soči ustanovljena četa 30. organizator oborožen upor na Koroško, kjer je delovala do septembra istega leta. Dne 18. IX. 1944 je bil v Soči ustanovljen Rezijski bataljon. V Soči sta bili tudi partizanska bolnišnica in čevljarska delavnica. Med borbo je padlo 7 domačinov, v internaciji so umrli štirje, dva domačina pa sta padla kot žrtvi fašističnega terorja. Levo ob cesti, ki pelje proti Trenti, so jim domačini postavili lep spomenik.

Naj povemo še to, da je Soča imela pred prvo svetovno vojno 1111 prebivalcev, po vojni jih je ostalo v tem kraju še 773. danes pa ima vas še 362 prebivalcev.

P. A. — Ogarev

Mariborski petokolonaši spet zborovali na meji

Nacistično usmerjeni bivši nemški in nemškutarski Spodnještajerci, ki so organizirani v svojem podpornem in narodnem društvu »Deutsch-Untersteirer« v Gradcu, so imeli dne 2. julija zopet svoje nacistično zborovanje na meji, to pot v Čmureku ob Muri, nasproti našemu Gornjemu Čmureku.

To je letos že drugo njihovo zborovanje, ker so imeli že spomladi, dne 10. aprila v Gradcu svojo letno skupščino, na kateri so si izvolili vodstvo. Za predsednika je bil izvoljen sin znane voditelja mariborskih kulturbundovcev in petokolonašev. Julija Pfrimerja, vinskega veletrgovca in večkratnega lastnika hiš in posestev — Erich Pfrimer.

Na tem letnem zboru so postavljali zahteve po odškodnini za svoje imetje, ki da so ga morali pustiti v Jugoslaviji. Erich Pfrimer, bivši mariborski gimnazijec, je sam trdil, da je vložilo odškodninski zahtevek pri finančni direkciji v Linzu 28.579 pregnanih folksdojčerev — a članov ima društvo samo 2660, iz česar sledi, da se ti pregnanci nikakor ne prištevajo k pristajšem Pfrimerja in drugih bogatašev njegove petokolonaške sorte.

Društvu očitno tudi ni mar usoda teh rojakov, ampak predvsem politika bivših gestapovcev, kot je bil dr. Gerhard Pfrimer, Erichov brat, ki je bil leta 1941 postavljen od Hitlerjeve okupacijske vojske ob vdoru v Maribor za šefa gestapovske policije in ima na vesti vsa grozodejstva in ropanje slovenske imovine po Mariboru in ostali Spodnještajerski.

In tako prireja Pfrimerjeva družba kulturbundovcev kar redno vsako leto poleg običnega zbora društva tudi slavnostne nastope po vzoru Hitlerjeve propagande v obmejnih krajih nasproti Sloveniji, da tam nadaljuje svojo preperelo nacistično propagando. Letos so si izbrali trg Čmurek ob Muri nasproti našemu Gornjemu Čmureku, kjer so leta 1939 hitlerjanci organizirali upor tamkajšnjih petokolonašev iz obmejnih krajev ob Sladkega vrha doli do Apaske kotline in se nameravali na mostu združiti s čmurskimi hitlerjanci. En sam strel orožniške postaje na Velki pa je kričalce razgnal, da so se v svojem napihnjenem junaštvu razkropili kot piške pod koklo, čeprav so bili oboroženi s puškami in različnim kmečkim orodjem, kol in motikami. Neki nemškutarski surovež je udaril našega orožnika z motiko po glavi.

Ze tedaj je hodil v te obmejne kraje Slovenskih goric špijonirat in hujskati neki Manfred Straka, ki mu je Pfrimerjevo društvo lani založilo s pomočjo nacistične Südmärke knjigo zgodovine Štajerske, kjer kar mrgoli žalite na račun slovenskega naroda.

TREZNI IZSELJENCI
NE MARAJO VINSKIH
MILIJONARJEV

V obmejnem Čmureku so kot prejšnja leta v Fürstentfeldu in Ivniku na slavnosti dne 2. julija oder za reprezentante društvenih milijonarjev okrasili zopet z grbi Maribora, Ptujja in Celja, da še dalje demonstrirajo Hitlerjev imperializem pred

oči predstavnikov oblasti, ki se teh izzivanj ob meji dosledno udeležujejo. Muziko je oskrbel godba carinikov, torej zopet obmejnih uslužbencev, ki imajo predvsem nalogo mirnega in složnega sodelovanja ob meji. Čemu torej avstrijske oblasti kljub temu dopuščajo ta izzivanja, ko vsak dan vidimo, da Avstriji tega šovinizma ne trpijo več, pač pa jim ga umetno ustvarjajo in importirajo bivši eksploaterji-bogataši po slovenskih mestih in trgih. Voditelji Landschafta rabijo te ekskurzije na mejo za svoje osebno uveljavljanje, ker so drugače popolne ničle, ki jih lastni rojaki ignorirajo, kot je videti iz števil članov društva.

KDO JE ODŠEL S CULO?

Na zborovanju bivših Spodnještajercer v Fürstentfeldu je Erich Pfrimer že pred dvema letoma demagoško tarnal, da so morali on in njegovi oditi iz Maribora s culo in pri tem seve zamlčati, kako so on in njegovi pajdaši kulturbundovci z nekaj let pred izbruhom vdora v Jugoslavijo sestavljali seznam Slovencev, ki jih je treba izgnati in jim zapleniti stanovanja in vso imovino ter jih res s culami izseliti na jug in na sever; v njihova stanovanja in na posestva so naselili Kočevarje in preselence iz Romunije in drugih vzhodnih krajev pa nacisti iz Gradca.

S kakšno culo pa so odšli Pfrimerji in enaki iz Maribora in drugih gnezdnj ekspluatacije slovenskega gospodarstva? Ta culo je bila tako majhna, da je lahko Erich Pfrimer zlezel sko-

zi mogočna železna vrata Štajerske Sparkasse — hranilnice, največje posestnice vinogradov v Slovenskih goricah in Halozah ter postal član upravnega odbora te najmočnejše banke na Štajerskem. Kje je torej ostala ta njegova culo, ko so ga sprejeli v družbo največjih denarnih magnatov na Štajerskem?

NASPROTNA ORGANIZACIJA
NEMSKIH IZSELJENCEV

Jasno je torej, da takšna družba finančnih magnatov, ki jim je Landschaft — podporno društvo samo za osebno tfažajo in izliv narodnega sovraštva do Slovencev, ni mogla začoveljiti treznih izseljencev, ki so si hoteli ustvariti novo domovino po zlomu tisočletnega rajha.

Protinacistično usmerjeni izseljenci, ki jih je Hitler pahnil v nesrečo in jih deloma že sam preselil na zahod, so si ustano-

vili svoje društvo: Interessengemeinschaft Volksdeutscher Heimatwerttreibener, IVH s sedežem na Dunaju in podružnicami v Gradcu in drugih večjih deželnih mestih. Predsednik te centrale je dr. Sebastian Werni na Dunaju, v Gradcu pa dr. Aristides Humeniuk. To društvo skrbi le za resnične koristi članov izseljencev.

Dr. Avgust Reisman

S partizanskega tabora v Bazovici pri Trstu (30. VII. t. l.): predsednik vsedržavne organizacije italijanskih partizanov (ANPI) poslanec Arrigo Boldrini in podpredsednik zveznega zbora ZZB NOV Jugoslavije Franc Leskošek-Luka sta se ob srečanju prisrčno pozdravila.

Smrt je združila v prijateljskem objemu Lenarčiča in njegovega sorodnika pesnika Cempa na Blokah, na hribu, kjer so sicer idealna smučišča. Fašizem pa je spremenil ta hrib v morišče.

Pred leti, po drugi svetovni vojni, ko sem bil spet na Blokah, so mi domačini pripovedovali o strahotnih dneh, ki so jih preživljali Bloke poleti leta 1942.

Takrat je še živel 70-letni kmečki očanec Dominik Cempa, pesnikov oči, ki mi je pripovedoval razne podrobnosti o svojem pastorku poetu Ivanu. Lahi so Ivana in župana Bločane, strahotno mučili. Roke so jim zvezali z bodečo žico na hrbtu, nato pa jih zasliševali in pretepali. Ker nihče od njih ni ničesar izdal, so jih besni odgnali na hrib Bradatko. Vsak talec je moral nesti na ramenih še težak kamen, da bi se nihče ne uprl ali ušel. Zatem so v mlado jutro dne 29. julija odjeknili strel in Ivan Cempa, Stanko Lenarčič in še več drugih domačinov se je zvrnilo v krvi po tleh. Za nobenega ni bilo več rešitve...

Tudi Bločan Franci Ravljen, ki živi že dolgo vrsto let na Blokah v Novi vasi in je deloval aktivno v OF, mi je pripovedoval o laškem nasilstvu in

Campi je posvetila Marička tudi drugo pesem »Talcic«. Prav ta pesem je bila povod, da sem se osebno spoznal z Maričko. V času, ko je pesnica Marička objavila to pesem v »Pionirju«, sem poučeval slovenščino na litijski gimnaziji in smo to pesem memorirali z dijaki. Šla jim je res do srca. Marička mi je storila veliko veselje, ko mi je napisala obe pesmi v rokopisu. Hranim ju v spomin na Maričko in na Ivana Campo, žrtev, ki je padla na Bloškem hribu, kjer sem spoznaval stare bloške smučarje in doživljal lepe spomine.

Pesem Maričke Žnidaršič posvečene pesniku Campi in drugim bloškim žrtvam podivjanega fašizma, se začena takole:

Ob vznožju hribov se je dan
rodil.

V tej lepi uri, zanje neveseli,
so se poslednjikrat objeli,
krog njih se južni veter je lovil.

*
Čez polja sonce je razpelo prt.
Zgodilo vse se je brez vrišča;
za tleči ogenj novega ognjišča
so šli junaki mladi v grenko smrt.

Marička je s spretno besedo in nežnimi verzi počastila spomin svojega pesniškega vodnika in svetovalca in vseh drugih žrtev, ki so padle v boju za

Naša trgovina vam nudi ugodne kreditne pogoje za nakup TV aparatov, radioaparata, gramofonov in transistorjev
Pri nakupu navedenih aparatov na potrošniški kredit kupec ne plača 20 odstotkov gotovinskega pologa, niti obresti

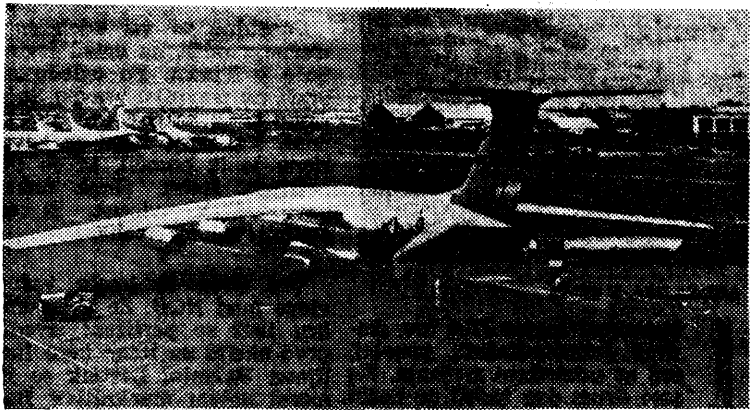

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Vojška veda in tehnika

Transport nujnih pošiljk

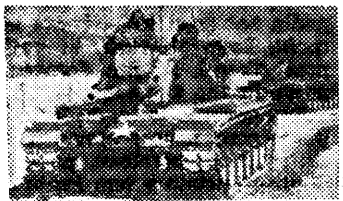
Ze od decembra 1965 uporablja se v Vietnamu poseben sistem (»Red Ball«) za dostavo nujnih pošiljk tovora, materiala in opreme, ki jih iz ZDA zahteva poveljstvo ameriških sil v Vietnamu. Pogosto prispe material, ki ga dostavljajo na ta način, že v treh dneh po naročilu v Vietnam. Na sliki vidimo raztovarjanje transportnega letala Lockheed C-141A »Star Lifter« na saigonskem letališču.

Ameriški tank M-60

Srednji tanki M-60 so glavno orožje ameriških tankovskih enot. Začetki njihove proizvodnje segajo že v leto 1958, nastal pa je iz tanka M-48. V primerjavi s svojim predhodnikom ima kakih petdeset konstrukcijskih izboljšav. To je hkrati tudi prvi ameriški tank z dizelskim motorjem.

Tank M-60 tehta 46 ton. Oborožen je z britanskim topom kal.

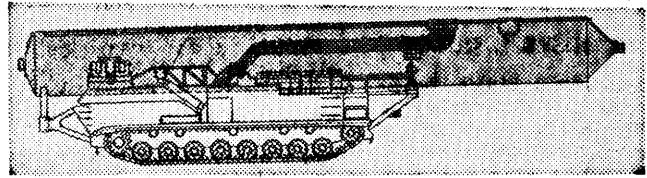

105 mm, ki lahko strelja tudi s podkalibrskimi granatami. Razen topa ima še dva mitraljeza. Z motorjem, ki ima 750 KM, lahko po cestah vozi s hitrostjo do 51 kilometrov na uro. Tankovsko posadko sestavljajo štirje možje. Jekleni oklep je sicer dovolj močan, ni pa pravilno postavljen. Zato tudi zaščita pred nasprotnikovimi izstrelki ni najboljša. V tanku je prostora za 55 granat.

Raketna pest

Med sodobnimi balističnimi raketnimi izstrelki »zemlja-zemlja« so razen medcelinskih zelo pomembni tudi izstrelki z manjšim (do 500 km) in srednjim (do 5000 kilometrov) dosegom. Sovjetska vojaška doktrina jih ima za osnovno udarno pest kopenske vojske.

Sovjetska vojska ima več tipov in zelo mnogo takih balističnih raket. Mednje spada tudi izstrelak T-7B (ali SCUD po zahodni

oznaki), ki je taktično-operacijskega pomena. Prevažajo ga na vozilu z osmimi kolesi. Raketa je dolga kakih enajst metrov, teža nad pet ton in leti do 220 kilometrov daleč.

Na paradi v Moskvi dne 9. maja 1965 so prvič pokazali še neko drugo raketo operacijsko-strateškega pomena, ki so jo na Zahodu krstili za SCAMP. Menijo, da raketa leti dva tisoč kilometrov daleč.

Tretja raketa te vrste je dolga devetnajst metrov. Tudi to so prvič pokazali na moskovski paradi 1965. leto. NATO jo je krstil za SCROOGE. Izmed vseh raket s srednjim dosegom leti ta še najdlje – približno pet tisoč kilometrov. Je pa edinstven primer na svetu, da tako močno raketo – vidimo jo na sliki – lahko izstrelje kar z vozila, ne pa z običajne rampe.

POZADJE ITALIJANSKE KAPITULACIJE

(Nadaljevanje) KAPITULACIJA

Vsa ta zadeva se je razvijala v obliki tajnih pogajanj, zaupnih pogovorov, skrivnostnih potovanj raznih pooblaščenec in generalov itd. Nemcem ni ostalo prikrito, da se nekaj pripravlja, toda kaj naj store? Če bi zasedli Italijo, bi s tem izzvali proti sebi vse italijansko ljudstvo, morda pa tudi vojsko, in zanetili državljansko vojno. Za take ukrepe je bilo še prezgodaj.

škkih grenadirjev; ti so obkolili kraj, kjer so imeli sestanek. Razen tega pa je Rommel odklonil jedi, s katerimi so mu postregli. Bal se je namreč, da je hrana zastrupljena. Roatta ni mogel kaj drugega povedati kot to, da mu je izmed 62 mobiliziranih divizij ostalo le še štiriindvajset, pa še izmed teh jih je enajst povsem neuporabnih. V takšnih okoliščinah...

Sestanek z nemškima maršaloma je bil prav v času, ko je prišlo do neposrednih pogajanj z zahodnimi zavezniki. Neki italijanski pooblaščenec je bil prispel v Madrid in tam navezal stike s Samuelom Hoarom v skladu z navodili, ki mu jih je bil dal kralj. Ta pooblaščenec je bil general Giuseppe Castellano. Hoare je o tem takoj poročal v Quebec, kjer je bil zavezniški vrhovni štab.

Ker je šlo za kapitulacijo, so se dogovorili, da bodo vojaški sestanek organizirali v Lizboni. Eisenhowerju so naročili, naj tja pošlje dva predstavnika. Eden je bil general Bedell Smith, Eisenhowerjev načelnik štaba, drugi pa brigadni general K. W. D. Strong, vodja britanske obveščevalne službe v Alžiru. Na Portugalsko sta odpotovala v civilu in pod lažnimi imenoma. Castellano je ponujal prevrat v svoji deželi, izstop iz Osi in zvezo z Anglijo in Ameriko proti Nemčiji. Eisenhowerjeva odposlanca pa sta mu odgovorila, naj Italija najprej podpiše brezpogojno kapitulacijo. Nato sta se vrnila v Alžir.

Sedemnajstega avgusta so se končale vojaške operacije na Siciliji. Alexandrove enote so zasedle ves otok. Tu so zavez-

niki imeli dve armadi: britanski je poveljeval Montgomery, ameriški pa Patton. Odtlej sta stali na vratih evropske celine.

Ko je Castellano sporočil v Rim, kaj je opravil, so Italijani poslali v Alžir novega odposlanca. Tja je odpotoval general Giacomo Zanussi, spremljal pa ga je njegov pribočnik Lancia di Trabia. Razgovorov sta se udeležila tudi Eisenhowerjeva politična svetovalca.

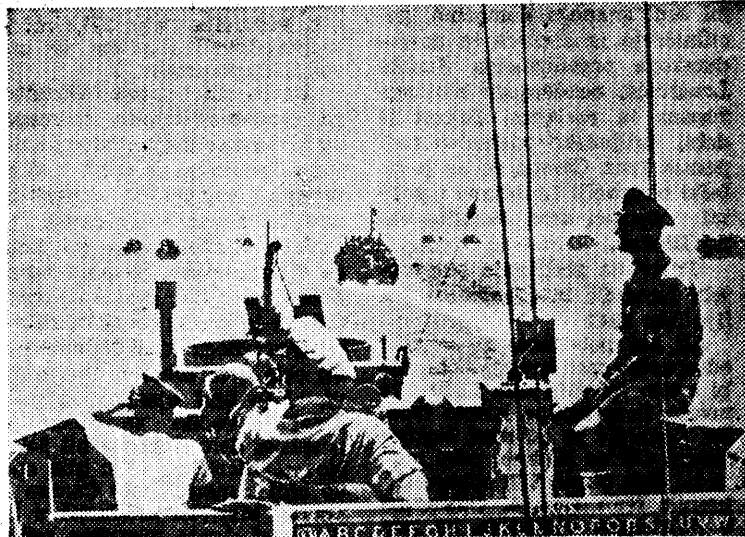
Zanussi je predlagal marsikaj zanimivega! Med drugim tudi to, naj bi se zavezniki izkrcali iz zraka nekje v bližini Rima, pomagale pa jim bi tudi tamkajšnje italijanske divizije. Tam so bili trije kraji, ki bi ustrezali spuščanju padalcev in pristajanju jadralnih letal. Nemci so imeli le poldrugo divizijo, ki je bila nastanjena kaki dve uri hoda pred Rimom, medtem ko so Italijani imeli šest uporabnih divizij. S temi silami bi zlahka obvladali nemške enote pri Rimu in hkrati spravi v sila težaven položaj tiste tri ali štiri divizije, ki so jih Nemci imeli na območju Neaplja.

Po predhodnem posvetovanju z Londonom, Washingtonom in Quebecom je bilo sklenjeno, da bodo nemudoma začeli pogajanja o italijanski kapitulaciji. Bila pa naj bi na Siciliji, kjer bi bili varnejši pred raznimi novinarji...

TEŽAVNA POGAJANJA

Pogajali so se v vojaškem taborišču blizu Palerma, kjer je general Alexander imel svoj štab. To se je zgodilo 31. avgusta 1943.

Alexander je sodil, da Nem-

Zavezniško ladjeve na poti proti italijanski obali

ci še vedno lahko postavijo na njegovo fronto 15 ali 16 divizij, in je želel z dobro pripravlenim udarcem v sodelovanju z Italijani končati vojno ob sredozemskih obalah. To je bilo tembolj nujno, ker je bilo tudi vojaškim krogom znano, da si Angleži žele »kompromisnega miru«. Angleži so imeli že dovolj vojne, vojaški, ki že tri leta niso videli svojih družin, pa so pričakovali demobilizacijo.

Roosevelt in Churchill sta Eisenhowerju sporočila, kakšni naj bodo pogoji kapitulacije. Bili pa so za Italijane izredno hudi. Italijani naj bi najprej podpisali »brezpogojno kapitulacijo«. Ko bo to storjeno, jim bodo povedali za »pogoje pre-

mirja«. Ti pogoji pa so bili tako ostri, da jih niso nikoli objavili. V zavezniške roke naj bi prešla vsa uprava, gospodarstvo in finance, vse to pa za nedoločeno obdobje.

Italijanski delegati, ki sta jim načelovala generala Ca-

stellano in Zanussi, so mislili le na to, kako bi čim hitreje sklenili mir. Pogoji jih niso motili. Bolj kot Angležev in Američanov so se namreč bali Nemcev. Menili so, da bi zavezniki morali čimprej zavzeti severno Italijo. Če bodo začeli na jugu, bo vsa dežela občutila nemške represalije. Dobro so poznali metode svojih prijateljev... Tega pa le niso vedeli, da je odločitev že padla: zavezniki so bili šibki in zato se bodo izkrcali na jugu, ne pa tudi v severnem delu polotoka...

Šlo je tudi za vojno mornarico, ki bi jo bilo treba izročiti nepoškodovano ne le zahodnim zaveznikom, temveč tudi Rusom... Roosevelt je sporočil, da je tretjino italijanskih mornaric pripravljeno odstopiti Stalinu. Churchill se s tem ni strinjal in je trdil, da Rusi sploh niso zahtevali toliko ladij. To je bilo res, toda Roosevelt je gledal daleč naprej.

- Prihodnjel:
● Poslanstvo Maxwella Taylorja
● Izkrcanje pri Salernu

Fotografija z uprašajem

Današnja fotografija prikazuje neko partizansko operativno enoto, bržkone okrog kapitulacije Italije, kar moremo sklepati po italijanskih uniformah. Poleg tega, da fantje korakajo po cesti, ob kateri vodi električna napeljava na drogovi, nam pokrajina ne pove mnogo. Zato prosimo bralce, naj nam pomagajo ugotoviti, kdaj je fotografija nastala in kdo so fantje na maršu.

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Radioaktivno sevanje vpliva tudi na potomstvo. Poškoduje dedne osnove, ki so koncentrirane v kromosomih oziroma v molekulah ribonukleinske kisline, iz katerih so kromosomi sestavljeni. Če zadene črnek na tako molekulo v celici, utegne z ionizacijo spremeniti njeno zgradbo; spremenijo se dedne osnove, nastopi tako imenovana mutacija, ki je v večini pri-

kundo 37 milijard žarkov alfa. V 1700 letih ga razpade polovica. Od tedaj ima razpolovna doba. V naslednjih 1700 letih zopet razpade polovica. Torej se v vsaki razpolovni dobi – pri radiju je 1700 let – porabi polovica radioaktivne snovi.

Razpolovna doba radioaktivnega joda je en teden. Po desetih tednih imamo samo še tisočinko prvotnega joda. Radioaktivne prvi-

Pri eksploziji atomske bombe nastanejo ogromne množine radioaktivnih snovi. Človeštvo je imelo do razpada uranovih jeder nekaj čez 100 g radija – gram je veljal okoli 50.000 dolarjev – sedaj pa ga pridobiva v uranskih kopah vsak dan nekaj sto kilogramov. Pri atomski eksploziji pa nastanejo snovi z radioaktivnostjo nekaj sto ton radija. Večina teh snovi zaradi kratke razpolovne

pridejo radioaktivne snovi iz zraka na zemeljsko površje, kjer jih vsrkavajo živa bitja. Radioaktivne snovi se kopičijo v krvi; v zraku se ne vračajo. Se največjo sposobnost absorpcije radioaktivnih snovi imajo rastline. Preiskave v vodah, kamor atomska industrija odlaga svoje odpadke, so pokazale, da je radioaktivnost alge več kot tisočkrat večja od radioaktivnosti vode, v kateri alge živijo.

doselej nakopičena radioaktivnost pada na polovico šele v 25 letih. Zato je treba takoj nehati s poskusi, dokler ne bomo v ozračju in v organizmih imeli toliko stroncija in drugih radioaktivnih snovi, da bo človeštvo še v prihodnjih rodovih placevalo svoje nemirnosti.

Pred radioaktivnim sevanjem ni varen človek niti v zaklonišču. Okuženi zrak prihaja v pljuča in

Sevanje – najbolj nevarna posledica atomske eksplozije

merov za bodoči organizem škodljiva in pogosto celo smrtna. V zelo redkih primerih utegne mutacija voditi do boljše oblike organizma. Zelo verjetno je radioaktivno žarčenje v milijonih let življenja na Zemlji povzročilo mutacije na živih bitjih, ki so bile potrebne za razvoj vedno novih vrst.

Posebnost radioaktivnega sevanja je življenjska doba radioaktivnih snovi. Žarki alfa, beta in gama izhajajo iz atomskih jeder, ki razpadajo in se spreminjajo v nova jedra. Pri radioaktivnem razpadu radija na primer nastane svinec; radioaktivnega elementa je vedno manj in razpada hitreje, čim več gama žarkov oddaja gram prvine. Gram radija oddaja na se-

ne s kratko življenjsko dobo – nekaj sekund, minut, ur ali celo dni, niso za organizem prav nič nevarne, ker hitro razpadejo. Pri daljših razpolovnih dobah – nekaj let ali več – elementov pa je njihova radioaktivna sevanja mnogo bolj nevarna.

Med posebno nevarne produkte eksplozije atomske bombe štejejo stroncij z razpolovno dobo 28 let. Stroncij se veže s kalcijem; najbolj pogosto ostane v kosteh. Zaradi razmeroma dolge razpolovne dobe v telesu ne deluje, poveča pa se njegova aktivnost, če v telo prihaja nov stroncij. Telo je v tem primeru pod stalnim vplivom beta stroncijevih žarkov, ki utegnejo povzročiti razne posledice.

dobe hitro izgine in tako preneha vsakršno škodljivo delovanje. Dolgožive radioaktivne prvine, predvsem stroncij in nerazcepljivi plutonij, predstavljajo veliko nevarnost za vse organizme, s katerimi pridejo v stik.

Po eksploziji atomske bombe ostane večina materialnih produktov bombe v zraku v obliki drobnega prahu, ki ga veter raznaša zelo daleč. Stalni vetrovi v velikih višinah obkrožijo Zemljo v okrog 14 dneh. Zato dolgotrajni učinki atomske bombe niso omejeni le na kraj eksplozije, temveč se v razmeroma kratkem času razporedijo po vsej zemeljski obli.

Na drobnih prašnih delcih se posebno pogosto zgostijo vodne pare kot kapljice, ki nato padajo na Zemljo v obliki dežja. Tako

Radioaktivnost se z rastline prenaša na živali, ki jih uživajo. Zato je v ribah in živali koncentracija radioaktivnih snovi večja kot v rastlinah.

Zaradi koncentriranja radioaktivnih snovi v rastlinah in živalih je lahko že vsaka najmanjša doza sevanja nevarna. Skrbeti moramo za čimmanjšo koncentracijo v zraku, da preprečimo koncentracijo v rastlinah in živalih, ki služijo za prehrano. Vedno novi atomski poskusi prinašajo v ozračje radioaktivne snovi, od tam pa v organizme. Zato je upravičena zaskrbljenost znanstvenikov pred zviševanjem koncentracije radioaktivnih snovi v zraku. Zaradi dolge življenjske dobe enega najbolj nevarnih produktov atomskih eksplozij, stroncija, bo vsa

rastline vplivajo radioaktivni dež. Nihče na svetu se ne more uspešno in za dolgo zavrniti pred radioaktivnostjo. Če smo že sedaj, ko je na zemeljski površini ali pod njo eksplodiralo le nekaj deset atomskih bomb, ugotovili nevarnost koncentracije radioaktivnih snovi, nam mora biti jasno, da bi bila nevarnost v primeru atomskega spopada mnogo večja. Takrat ne bi vrtili ene ali dveh bomb, temveč na stotine in tisoče, kolikor jih imajo atomske velesile v svojih skladiščih. Nihče ne bi mogel ujeti radioaktivnosti v ozračju, ki je nevarna že ne glede na kasnejšo koncentracijo v organizmih, tudi tisti ne, ki bi vojno zanetili in dobili. Tega se danes zavedajo vsi vodje velesil.

SLAVKO TARMAN

Novo de Gaullovo presenečenje

Ze leta zapovrstjo pripravlja francoski predsednik Charles de Gaulle presenečenje za presenečenjem svojim zahodnim zaveznikom: general ne mara, da bi Velika Britanija prišla v Evropsko gospodarsko skupnost, general je bil tisti, ki se je trudil, da je Francija navezala diplomatske odnose z Ljudsko republiko Kitajsko, general je pregnal ameriško vojsko iz Francije, ko je njegova dežela nekako »izstopila« iz severnoatlantskega pakta, general je obsodil izraelsko agresijo — in na posled je general pred kratkim obiskal Kanado, kjer je govoril tako, da je pravzaprav moral prekiniti uradni obisk in se naglo vrniti v Pariz.

Uradno de Gaullovo potovanje v Kanado, kjer živi okrog šest milijonov Francozov, so pripravljali dolge mesece. Ze med pripravami je zmagala generalova trma: čeprav so ga pregovarjali, je vendarle dosegel, da je bil njegov obisk osredotočen na provinco Quebec, ki je skoraj popolnoma francoska. Ko je Charles de Gaulle prišel v Kanado, so ga tamkajšnji Francozi sprejeli pristraneje in bolj navdušeno kot v domovini. Mogoče je generala prevzel navdušen sprejem, mogoče pa je imel za bregom kaj drugega; v nekaj govorih, predvsem pa na sprejemu v montrealški mestni hiši, je zelo odločno poudarjal povezanost Francije s kanadskimi Francozi ter se pridružil njihovim separatističnim težnjam: »Vi, kanadski Francozi, ste se dolgo pasivno upirali tistemu, kar je grozilo vaši skupnosti, zdaj pa ste

Razgledi s 16. vzporednika

priljubljeni uporabiti vsa sredstva za emancipacijo in razvoj, ki ga sedanost nudi močnim in podjetnim. Tu — kakor tudi drugod po svetu — smo priča vstajanju naroda, ki hoče odločiti o svoji usodi in ki prevzema usodo v svoje roke.« In spet: »Tu nastaja kanadska francoska elita. To je bistveno, to je temelj vsega. Drugo še pride.« In na koncu: »Zivel Quebec! Zivel svobodni Quebec! Zivela svobodna Kanada! Zivela Francija!«

Za voditelja tuje države so takšne besede pravzaprav vmešavanje v notranje zadeve deželne gostiteljice. Kanadski ministrski predsednik Lester Pearson, ki je generalov govor pozorno in zaskrbeno spremljal po televiziji, je zahteval natančen prevod vsega, kar je de Gaulle rekel; nekdanji ministrski predsednik in zdaj vodja opozicije John Diefenbaker je dejal, da je de Gaullovo govor »neodpusljivo vmešavanje v notranje zadeve Kanade«. Kanadska vlada se je naglo sestala, potem pa je predsednik vlade Pearson izjavil, da so de Gaullove besede »nesprejemljive za kanadski narod in vlado«. Napovedanega potovanja v Ottawa in pogovorov med Pearsonom in de Gaullom seveda ni bilo, general se je naglo vrnil domov, v svetovni javnosti pa je završalo: zlasti v angleški in ameriški.

Nekateri ameriški in angleški komentatorji so v naglici proglasili de Gaulle za senilnega starca, ki bo moral vsak čas v norišnico. V Angliji so se tega razveselili: če bi de Gaulle zapustil politično prizorišče, se njegov naslednik bržkone ne bi tako srdito upiral sprejemu Velike Britanije v Evropsko gospodarsko skupnost. Drugi so spet postavili retorično vprašanje: kaj neki bi rekel de Gaulle, če bi zahodnonemški kancler Kiesinger med uradnim obiskom v Franciji hodil samo po Alzaciji, vzklikal, naj živi svobodni Strassburg, potem pa se sploh ne bi zmenil za de Gaulle in Pariz, marveč bi se vrnil v Bonn. Preudarniški komentatorji pa vidijo v de Gaullovi obisku v Kanadi novo taktično potezo premetenega politika, ki ga primerjajo z njegovim rojakom, nekdanjim ministrskim predsednikom Clemenceaum — »Tigrom«. Pravijo namreč, da si de Gaulle želi, naj svet ne bi bil odvisen samo od Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze kot najmočnejših velesil, temveč naj bi v njem odigrala veliko vlogo tudi Francija. Zlasti v Kanadi, Latinski Ameriki in zahodni Evropi naj bi Francija prevzela nekaj ameriškega vpliva.

Za boljše razumevanje de Gaullova nastopa v Kanadi je potreben širši zgodovinski in politični pregled te dežele. Gre namreč za tako imenovano »francosko vprašanje« ali »quebeško vprašanje«, ki povzroča Kanadi velike preglavice, notranje nemire in politično nestabilnost.

V minulih stoletjih sta bili Anglija in Francija kolonialni deželi. Angleži in Francozi so se naseljevali v Ameriki in prevzemali velikanska ozemlja v svoje roke. Z vojno za neodvisnost od leta 1775 do 1781 so zlasti Angleži izgubili velike površine, toda veliko jih je še zmerom ostalo v njihovih rokah. Glede na to, da so Angleži že prej prevladali Francoze, so imeli pobudo v svojih rokah. Zato so tudi obdržali severni del Amerike: velikansko Kanado. Najprej je bila njihova kolonija, potem pa dominion. Zadnje čase je Kanada seveda zelo samostojna, čeprav je britanska kraljica njena najvišja osebnost. Toda ta kanadska samostojnost ni ravno preveč trdna: na njeni meji so Združene države Amerike, najmočnejša gospodarska skupnost na svetu.

Marsikdo rad pozablja, kako velika je Kanada in kako malo prebivalcev pravzaprav ima. Kanada je druga največja dežela na svetu, saj je večja od nje samo Sovjetska zveza. In na ozemlju, ki je večje od Kitajske, živi komaj dobrih dvajset milijonov ljudi. Kanada je naseljena neenakomerno, saj živi v dveh provincah — Quebecu in Ontariu — nad trinaest milijonov ljudi.

Kanada je razdeljena na deset provinc in je nekakšna konfederacija. Vsaka provinca ima nekaj avtonomije, ima svojo vlado, svoj parlament. Na videz je vse urejeno, dokler ne pride na vrsto provinca Quebec. Ta je skoraj izključno francoska: od 5,620.000 prebivalcev je okrog pet milijonov Francozov. Tako so Francozi koncentrirani na manjšem ozemlju — ki je sicer še zmerom dvakrat večje od Francije! — čutijo, da so za marsikaj prikrajšani, po svoje protestirajo, zahtevajo več pravic in se pritožujejo.

Kanadski Francozi menijo, da bi morala biti vsa dežela dvojezična. Zdaj velja dvojezičnost samo v Quebecu, tako da morajo kanadski Francozi govoriti in pisati po angleško, brž ko imajo opraviti s centralno vlado v Ottawi in brž ko prestopijo meje Quebeca. Francozi v Kanadi so tudi ogorčeni, ker so gospodarsko odvisni od Angležev: celo v Quebecu imajo Angleži v rokah vse gospodarstvo. V konfederacijskem merilu pa sploh prevladujejo Angleži: vojska je angleška, diplomacija prav tako. Angleži na to odgovarjajo, da so Francozi sami krivi, ker pač niso bili tako podjetni, da bi prevzeli gospodarstvo v svoje roke. Angleži tudi pravijo, da bi bilo nesmiselno uvajati dvojezičnost v vseh desetih kanadskih provincah. Zanje so kanadski Francozi ne le nacionalisti, marveč celo šovinisti.

Med kanadskimi Francozi je seveda več gibanj: zmernih in skrajnih. Zmernejši menijo, da sedanja konfederacija lahko živi naprej, da pa je treba dati več pravic Francozom. Tako na primer naj bi bilo v osrednji vladi enako število Francozov in Angležev ne glede na število prebivalstva.

Skrajnejši so drugačni: imajo več predlogov. Nekateri so za popolno odcepitev in osamosvojitve Quebeca. To bi ne bilo kaj prida, saj je Kanada že zdaj preveč odvisna od ZDA. Samostojni Quebec se ne bi razvijal, temveč bi še bolj zaostal. Drugi so za državo po avstro-ogrskem vzorcu, tretji za poseben status Quebeca. Provinca naj bi bila tako samostojna, da bi na primer lahko sama sklepala pogodbe s tujimi deželami, če ne drugih, pa vsaj pogodbe o kulturnem in znanstvenem sodelovanju.

V takšnem položaju so kanadski Francozi večinoma navdušeno sprejeli generalove govore in vzklrike. Notranji nemiri v Kanadi ne morejo koristiti, lahko pa so lekcija voditeljem, da se dežela le preveč naslanja na ZDA. Če je de Gaulle hotel doseči to, potem je bil res premeten. Če pa je le skušal razburiti francoske duhove v Kanadi in spodbuditi separatiste, potem je zagrešil napako, ki jo sam preganja: vmešal se je v notranje zadeve tuje dežele.

STANE IVANC

Razstava o Prešernovi brigadi

Ob praznovanju občinskega praznika v Kranju in zboru preživelih borcev Prešernove brigade v Strazhišču pri Kranju je oddelek za novejšo zgodovino Gorenjskega muzeja pripravil razstavo o ustanovitvi, zgodovinski poti, bojnih in akcijskih 7. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Franceta Prešerna«.

Ze 31. julija 1966 je skupščina občine Kranj podelila domicil Prešernovi brigadi, letos pa je na slavnostni seji enako podelila domicil koroškimi partizanskim enotam, katerih akcije in sploh vse delovanje je bilo tesno povezano tudi z Gorenjsko.

Otvoritev razstavi, ki je bila 29. julija t. l. ob 18. uri v galerijskih prostorih v mestni hiši v Kranju, so prisostvovali nekateri preživeli borci Prešernove brigade, predstavniki družbenih organizacij in drugi. Direktor Gorenjskega muzeja Kranj Cene Avguštin je v otvoritvenem govoru poudaril, da je

razstava rezultat obsežnejšega dela, ki sega deloma še v obdobje nekdanjega Muzeja revolucije v Kranju, ki je razstavo s podobno temo pripravil že pred nekaj leti, seveda v nekoliko drugačnem izboru in prikazu gradiva; dalje je podčrtal tovariš direktor še druge naloge s področja oddelka za novejšo zgodovino Gorenjskega muzeja v Kranju, zlasti delo za stalno muzejsko zbirko iz narodnoosvobodilnega gibanja Gorenjske.

Priprave za snemanje »Bitke na Neretvi«

Kakor je znano, se prične snemanje »Bitke na Neretvi« 1. oktobra in bo predvidoma trajalo do aprila 1968. leta. Pred tedni so režiser Bulajić in njegov glavni štáb pregledali terene, na katerih bodo zgrajeni najvažnejši objekti, posnete najtežje scene in kakor se to reče v filmskem jeziku, »osvojeni« železniški most na Neretvi, ki je bil točje zgodovinski dogajanje 1943. leta.

V bližini mosta se je utaborila inženirska četa JLA, ki bo gradila potrebne objekte in pripravila teren za snemanje. Po opravljenih nalogah se bodo vojaki »spremenili« in igrali

ce in dobili vloge pripadnikov partizanske, nemške, italijanske, ustaške in četniške vojske. Da bi bila igra čim bolj resničen prikaz tedanjih razmer, so udeleženci takratnih vojaških operacij pripravili vojakom ciklus predavanj o četni ofenzivi in posebno o bitki na Neretvi.

V počastitev dneva vstaje

V okviru XV. poletnih kulturnih prireditev in v počastitev dneva vstaje slovenskega ljudstva je bil v petek, 21. julija v letnem gledališču Križank koncert pihalnega orkestra milice.

Pod taktirko dirigenta Jožeta Hriberška so izvajali dela Blaža Arnič, Marcela Poota, Sergeja Rahmaninova, Franza Liszta in Vilima Markovića.

Vsak član
ZZB NOV Slovenije
naj postane
naročnik
TV 15!

GOSTINSKO PODJETJE

Šmarje pri Jelšah

čestita

VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA OBČINSKI PRAZNIK
IN VABI CENJENE GOSTE,
DA OBIŠEJO NAŠA GOSTIŠČA

- »HRAM« in »BOČ« v Šmarju pri Jelšah
- »KRIŽIŠČE« Podplat
- »POŠTA« in »GRAD« v Rogatcu

ODLIČNA POSTREŽBA — RAZPOLAGAMO TUDI S PRENOCIŠČI. — VABLJENI!

Obisk pri tovariših v Lokavcu

Združeni VVI Sava-Podmežakla in Kranjska gora-Mojstrana sta 9. julija priredili izlet v Lokavec pri Ajdovščini. Clani obeh združenj so se vabilu na izlet z veseljem odzvali, ker so jih lani obiskali invalidi iz Lokavca, pa tudi njihovi sinovi in moške so se pretežno borili v sestavi IX. korpusa. In večina starejših vojnih invalidov iz I. svetovne vojne se je bojevala na soški fronti.

Na poti proti Lokavcu v Vipavski dolini so se izletniki ustavili na Vršču, v Trenti, v Boveu in na Kekcu v Novi Gorici. Opoldne so že stisnili roke lokavskim tovarišem, ki so jih pričakali s praporom združenja. Pri spomeniku 39 žrtvam okupatorjevega nasilja so invalidi izmenjali pozdravne govore, udeležence soške fronte Rudolf Novak pa je pripovedoval svoja doživetja.

Tudi Valentin Rant, 80-odst. vojni invalid, je pripovedoval o svojih vtisih, ki jih je dobil na Primorskem pred več kot 50 leti.

Na žalost je slabo vreme izletnike in gostitelje pregnalo v gostilno, kjer so se naprej utrjevali prijateljske in tovariške vezi. Ob spremljavi harmonike predsednika lokavške organizacije so zapeli več borbenih pesmi. Nato so se vsi skupaj podali na kosilo v Vipavo, ob treh popoldne pa odrinili domov.

Izletniki se zahvaljujejo trgovskima podjetijema Zarja in Ročca v Jesenici, občinskemu sindikalnemu svetu Jesenice, podjetju Gorenjska v Jesenici, turističnemu društvu Kranjska gora in občinski komisiji za VVI v Jesenici za izkazano finančno pomoč pri organizaciji izleta.

Imeli smo ljudi...

SILVO METLIKOVEC

Dne 24. julija je umrl tovariš Silvo Metlikovec, ki je zadnja leta prebival v vasi Janhova v Apaški kotlini. Pokojni se je rodil 30. decembra 1913 v Velikem dolu pri Sežani. Kot zavednega Slovenca so ga fašistične oblasti po izbruhu II. svetovne vojne mobilizirale v posebni delavski kazenski bataljon italijanske vojske.

Po italijanski kapitulaciji je vstopil v I. prekmorsko brigado in se bojeval z njo po raznih jugoslovanskih pokrajinah do osvoboditve. Za svojo požrtvovalnost in pogum je prejel 4 odlikovanj.

Leta 1946 se je kot kolonist naselil v Apaški kotlini, kjer je dobil majhno posestvo. Nekaj časa je delal pri gradbenem podjetju v Radgoni, da bi si prislužil še nekaj let za pokojnino. Delal je, dokler je mogel. Dvakrat so ga operirali, ko je začel bolehati.

Od pokojnega so se poslovili borci, ki so se v velikem številu udeležili pogreba, nad grobom sta mu govorila Jože Klopčič in predsednik občinskega odbora ZZZ NOV Gornja Radgona Tone Brus.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

A. M.

FRANJO ČRETIK-MARJAN

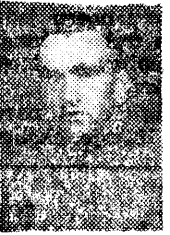
Lepega poletnega dne, 15. julija, ko smo mnogi uživali letni dopust, je izmučen od zahrbitve bolezni za vedno zatisnil oči naš tovariš Franjo Čretik-Marjan. Komaj se je vključil v NOB, so ga zaradi podlega izdajstva Nemci aretirali in odpeljali v Stari pisker v Celju. Tam so ga zasiljevali in mučili, nazadnje pa obsodili na smrt. Toda prišli so borci in odprli vrata ječe, med rešenimi je bil tudi Franjo Čretik. Potem je ostal do osvoboditve borcev.

Po vojni je služboval v milici po raznih krajih Slovenije. Nazadnje se je vrnil v Celje, da bi si tam ustvaril dom in družino ter začel opravljati svoj poklic, za katerega se je izučil. Poleg službe je delal v ZZZB in drugih družbenih in političnih organizacijah.

Zato bo za njim ostala vrzel ne samo v njegovi družini, ampak tudi v podjetju in v naših organizacijah.

F. G.

JANEZ KERŽAN

Na dan pred praznikom vstaje je nenadoma zatisnil svoje utrjene oči dolgoletni učitelj Janez Keržan. Ki se je rodil 10. maja 1908. leta v Zaborštu pri Dobu.

Četlitski poklic ga je zanesel v razne kraje v Sloveniji, dokler se ni nastanil v Mengšu in si tamkaj v letu 1939 uredil svoj dom.

Toda vojna vbrla tudi njemu ni prizanesla. Tako ga je nemški okupator že v letu 1941 pregnal kot zavednega narodnjaka v Srbijo v Smederevsko Palanko. Iz Srbije se je vrnil leta 1942 v Novo mesto in pozneje v Griblje. Toda se isto leto so ga internirali Italijani.

Takoj po odhodu Italijanov je prevzel razne dolžnosti v NOV. Dne 9. novembra je postal komandir čete, nato je bil imenovan za operativnega oficirja Belokranjskega oddela. Osvoboditev ga je zatekla v JLA in sicer na dolžnosti oficirja KNOJ.

Po odhodu iz JLA leta 1946 je prevzel dolžnost upravitelja nižje gimnazije v Mengšu, nato je postal ravnatelj vaješke šole v Mengšu, v zadnjem času je bil na centru strokovnih šol v Ljubljani.

Na zadnji poti so ga pospremili številni prijatelji, ki ga bodo ohranili v trajnem spominu.

I. L.

Partizanska ljudska pesem

VINKO: GORSKI KOTAR

Ves teden dim zastiral je obzorje,
plametele kakor bakle so vasi lesene,
pripeljal vrag s seboj mladino in žene,
ko je prej uprizoril cele pokole.

Za okupatorjem povsod ostuden sled,
nepokopana trupla na moriščih,
otroci, starci ginejo v taboriščih,
kjer osrečuje jih fašistov novi red.

Kjer bile so vasi, tam ruševine
so samo. Le dimniki stoje v zraku,
kot spomeniki in kulture znak
dvatisočetne rimske zgodovine.

Ves Gorski kotar pust je in požgan.
Samo pomoči tu in tam se senca zgane,
na zapuščenem polju si nabira hrane,
edini prebivalec — osvetnik partizan!

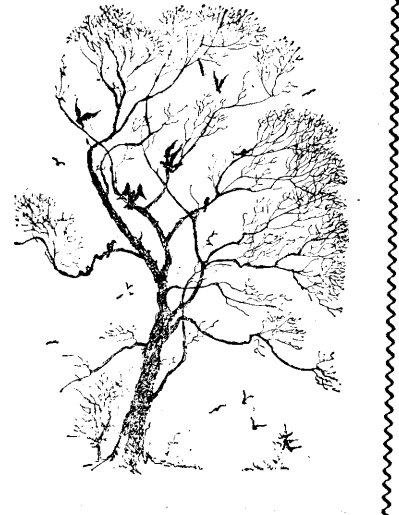
ANA V. RHEK: SESTRI IZNANKI

Škrjanček zgolet je nad poljem veselo,
na njivah bogatih je klasje zorelo,
dišale so trate, šumeli godovi,
in polje v sto živih je barvah cvetelo.

Hodili sva skupaj po pisanih tratah,
prepevali pesmi sva naših deklet,
kako je radosten in poln bil zanosa
vseh najinih misli radosten polet.

Ne kloni zdaj glave, o sestra izgnanka,
glej v zarjeh že naša obzorja žare,
spet pel bo nad poljem škrjanček veselo
spet s cvetjem obrobljene bodo steze.

V svobodi zadihala zemlja bo naša
in narod junaški slavil bo svoj dan.
iz temnih dni suženjstva v novo življenje
bo šel vriskajoč preko cvetnih poljan.

Imeli smo ljudi...

EMA BURJAK

V 71. letu starosti je preminila Ema Burjak — Vrčkovna mama iz Poljane na Koroškem. Njeno življenje je bilo posuto z neštevilnimi ovirami. Potrpežljivo in vdano je trpela z bolnim možem. Skrbela je za družino, da bi vsem pomagala do boljšega kruha, kot je bil njen. Vsa leta po vojni je čakala svojega sina, pogrešanega v vojni. Pa ga ni dočakala. Vrčkovna mama je bila tako skromna in tih, pa tako bogata z ljubeznijo. Z zemljo je živela in trpela; naj ji bo lahka v sosednji fari na meškem pokopališču, kamor se jo na njeno željo pospremljil k zadnjemu počitku.

MARJA SUMAH

V času cvetočih nagelnov in dišečih cvetnih grde je ugasnilo življenje Hermonkove mame iz Volinjskega nad Lešami. Skopa hribovska zemlja je izčrpala dobro kmečko ženo, prilazno in gostoljubno, nekoč Mojco Burjakovo iz Tople nad Črno.

Nestetokrat se je Hermonkova mama solznih oči ozirala na spomenico svojega sina Doljca, prvega sina, ki ga je vzela vojna. Tudi po vojni, ko so obnovljali domovino, je dala vse. Družina je ostala lačna. Nedorasli otroci niso mogli kmečkega pridelka za odjajo. Pa že med vojno je njena hiša nudila kruha in zavetja tistim, ki so ustvarjali svobodo.

Danes ko umirajo tisti, ki so dali največ za svoj narod, je Hermonkova mama doživela še eno ponižanje. Ko so jo sorodniki in znanci peljali k zadnjemu počitku, so se morali v loku izogniti Prevaljam. Kmečko ženo je njena zadnja pot vodila za zapor, kjer so se nekoč plazili begunci v strahu za življenje...

ZAKAJ TAKE RAZLIKE?

V Uradnem listu SRS, šte. 28 je 13. julija 1967 izšel odlok, ki določa osnovo za priznanje republiškega dodatka za zaposlene udeležence NOV na 920 N-din. To je vsekakor lepa pozornost do borcev, ki so še sposobni opravljati delo na svojem delovnem mestu in še nadalje koristiti socialističnemu razvoju naše družbe.

Toda ob izidu tega odloka se mi vsiljuje vprašanje, ali se ob njegovi izdelavi in sprejemanju nihče ni spomnil, da je v Sloveniji precejšnje število udeležencev NOV, ki so že upokojeni, in da bi se morala tudi tem procentualno zvišati pokojnina. Med temi jih ni malo borcev iz leta 1941 ali 1942, ki so se borili v raznih operativnih enotah vse do osvoboditve. Mnogi so v partizanih postali tudi podoficirji ali oficirji. Toda le malo od njih jih je ostalo v JLA, kajti po osvoboditvi je porušena domovina potrebovala predvsem v upravi in gospodarstvu ljudi, prekaljene v osvobodilni borbi. In tistim, ki jim štiriletna revolucionarna borba ni povsamlj razrahljala živcev in zdravja sploh, so to opravili povojni napori.

In med upokojenimi borci je res mnogo takih.

Vsiljuje se mi tudi vprašanje, zakaj ne bi mogle biti pokojnine borcev prilagojene novemu dodatku za zaposlene vsaj v taki meri, kot so bile v letu 1966 prilagojene dodatku 780 novih dinarjev.

Med upokojenimi borci je precej takih, ki so se poročili šele po vojni in imajo otroke, ki se še šolajo. V posameznih primerih tudi žene niso zaposlene. In če gre za borca iz leta 1941, prejema sedaj nekaj nad 670 N-din pokojnine, tisti iz leta 1943 pa komaj nekaj nad 600 N-din mesečno. Težko bi bilo opisovati življenje štiriletnih družin ob takih dohodkih. Naglašam le to: srečen je le tisti, ki je še toliko zdrav, da lahko honorarno še nekaj zasluži pri takem delu, ki se ga drugi izogibajo.

In tudi ob teh ugotovitvah se sprašujem, zakaj niso uredili valorizacije tudi za upokojene borce NOV tako, kot je to uredila JLA za upokojene oficirje in podoficirje, ki se jim pokojnina valorizira po istem ključu, kot se dvigajo osební dohodki aktivnim pripadnikom JLA. Saj je med upokojenimi borci kar precejšnje število takih, ki imajo oficirske ali podoficirske čine.

FRANC BREŠAN-OREL

Radost OSVEŽUJE IN ZDRAVI

Program predvojaške vzgoje so skrajšali

Mladinci — vojni obvezniki z območja občine Kočevje so s svojimi kolegi v Ravnah na Koroškem prvi pričeli z novim, za zdaj še poizkusnim učnim načrtom predvojaške vzgoje za kmečko in delavsko mladino. Snov, ki je bila vse do zdaj porazdeljena na dve leti (dvakrat po petnajst dni), so fantje skušali obvladati že v 23 dneh neprekinjenega taborjenja. Med 133 urami vojaško strokovnega dela, 10 urami moralno-politične vzgoje in nasploh med taborjenjem samim so se skušali čim bolj prilagoditi vojnim razmeram in partizanskemu načinu bojevanja ter spoznati osnovna orožja in vojaški material (puško, avtomat, puškomitraljez, protiletalski mitraljez, ročne bombe, mine). Tako so končali program v 48 učnih ur krajšem času kot doslej. To je za občino občutno manjše materialno breme, kar je tudi eden od ciljev novega načrta, saj ga je republiški sekretariat za narodno obrambo sprejel predvsem zaradi finančnih težav posameznih občin. Seveda pa bo šele temeljita analiza odobrila skrajšani način pouka.

General Jan, ki je fante obiskal sredi dela, je bil z njihovimi uspehi izredno zadovoljen. Vendar je v popoldanskem

pogovoru z vodji tabora, rezervnimi oficirji v sestavi mladinskega odreda, postalo očitno, da bi bila vsa stvar lahko še bolj pripravljena. Predstavniki občinskega mladinskega komiteja niso niti enkrat obiskali tabora. Tudi nekdanji borci se niso odzvali povabilu. Razen tega pa v

taboru niso imeli stalne zdravniške pomoči, niti niso bili vsi mladinci pred taborjenjem zdravniško pregledani. Tudi vojaškega materiala za pouk je primanjkovalo. Prav je, da varčujemo, samo ne na nepravem mestu.

M. CESENJ

Preberite tudi to

Skupščina republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev Slovenije je zasedala 28. julija v Ljubljani. Na tem zasedanju so razpravljali predvsem o dohodkih in izdatkih skladov zdravstvenega zavarovanja. Izdatki so namreč v prvem polletju letos presegli dohodek za dve in pol milijardi starih dinarjev, čeprav so dohodki redno dotevali.

Po zelo izčrpní razpravi, v kateri so prišla do izraza različna mišljenja, so sklenili, da v drugem polletju ne bodo spreminjali doslej veljavnih sorazmerij med izdatki za nadomestila in izdatki za neposredno zdravstveno varstvo.

Na skupščini so glede na spremembe v zvezni zakonodaji o valorizaciji in prevedbah starih pokojnin sklenili letos valorizirati pokojnine v višini 7 odstotkov. Ker so upokojeni doslej že prejeli pokojnine, zvišane letos za 5 odstotkov, jim bodo razliko dveh odstotkov pokojnin izplačali skupno s septembrsko pokojnino.

Skupščina je tudi sklenila iz sredstev, namenjenih za rekreacijo, izplačati nadomestilo za K-15. Z oktobrsko pokojnino bodo upokojencem izplačali v ta namen 8.500 S-din.

Razpravljali so tudi o načinu uskladitve starih pokojnin. Po spremembah zveznega zakona sodi namreč ta uskladitev v pristojnost republiških skupnosti socialnega zavarovanja.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Brezplačno zdravljenje vojaških vojnih invalidov

A. L., Ljubljana — S. B., Ljubljana — V eni zadnjih številčk smo objavili odgovor na vprašanje, kako je po novih predpisih z zdravljenjem vojaških vojnih invalidov. Ali uživajo brezplačno zdravljenje ali ne? Že prej pa je v našem časniku izšel članek, ki pojasnjuje, da so tudi nosilci Partizanske spomenice 1941 oproščeni plačevanja vseh prispevkov v zvezi z zdravstvenim varstvom, ne glede na to, ali so socialno zavarovani ali ne.

Prav v zvezi s tem pa smo dobili dvoje pism. Tovarišica Sonja B. iz Ljubljane piše takole: »V Ljubljanskem dnevniku sem brala v dopisni šoli o brezplačnem zdravljenju VVI. Toda vseeno sem morala plačati zobozdravstvene storitve enako kot vsak drug socialni zavarovanec. Nameščenska v zobni ambulanti mi je dejala, da so vsega oproščeni le spomeničarji. Mnenja sem, da bi v našem listu to natančno raztolmačili, da bodo člani VVI pravilno obveščeni.«

Tovariš Albin L. prav tako iz Ljubljane pa nam piše: »Dne 23. 5. ste objavili informacijo, po kateri so nosilci Partizanske spomenice 1941 ne glede na to, ali so socialno zavarovani ali ne, oproščeni plačevanja prispevka k stroškom zdravstvenih uslug. V tej zvezi me zanima, ali imamo pra-

vico do brezplačnega protetičnega zobnega nadomestka. Osebnost sem protetični zobni nadomestek tudi dobil, vendar sem moral plačati prispevek k stroškom zdravstvene uslug, okrog 13 tisoč S-din. V zobni ambulanti sem se skliceval na zgoraj navedeno obvestilo, katero sem jim tudi pokazal. Informirali so se na komunalnem zavodu za socialno zavarovanje. Dobili so odgovor, da je treba uslugo plačati.«

Poglejmo, kaj pravi člen 18 zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih: »Člen 53 se spremeni in se glasi: Uživatelci zdravstvenega varstva po tem zakonu prispevajo del stroškov za zdravila in neobvezna cepljenja, in sicer v tistih primerih in tolških zneskih, kot to določajo predpisi o zdravstvenem zavarovanju delavcev. Ne glede na to, ali so zavarovane osebe ali ne, pa vojaški vojni invalidi ne prispevajo k stroškom za druge oblike zdravstvenih storitev, ki jih določi skupščina skupnosti socialnega zavarovanja.

Kaj izhaja iz tega? Vojaški vojni invalidi so torej oproščeni plačevanja vseh zdravstvenih uslug, ki jih nudi socialno zavarovanje, raznih prispevkov za zdravila in za ne-

obvezna cepljenja. Od kod in zakaj drugačna tolmačenja, nam ni jasno.

Pozanimali smo se pri predstavnikih združenja vojaških vojnih invalidov, ki so sodelovali pri spremembi zakona, pa so nam potrdili, da so bile spremembe zamišljene v tem smislu. Tudi sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo nam je dal pojasnilo v enakem smislu. Prav tako republiški zavod za socialno zavarovanje. Kako da prihaja do različnih tolmačenj v praksi, seveda ni mogoče pojasniti. Res pa je, da je bila sprememba zakona o vojaških vojnih invalidih objavljena v uradnem listu 24. maja letos in da je sprememba zakona stopila v veljavo šele osem dni kasneje. Morda so zdravstveni zavodi poslovali še po starih predpisih ali pa niso dobili novih navodil, kajti glede obračunavanja teh storitev za vojaške vojne invalide se lahko občinski upravni organ in zavod za socialno zavarovanje tudi sporazumeta za pavšal. Morda torej takih dogovorov še ni, vendar zaradi tega vojaški vojni invalidi ne morejo biti prikrajšani pri svojih pravicah.

Isto velja tudi za nosilce spomenice 1941, kar ureja poseben zakon.

TOVARNA
TRIKOTAŽNEGA
PERILA

PLETENINA

LJUBLJANA, ZALOŠKA 14

VAM NUDI

PO ZMERNIH CENAH

BOGATO IZBIRO ŽENSKEGA,

MOŠKEGA IN OTROŠKEGA PERILA

IZ BOMBAŽA, SVILE IN

RAYONA

TRADICIJA IN IZKUŠENOST KOLEKTIVA STA JAMSTVO

ZA KAKOVOST IZDELKOV

OBČINSKA SKUPŠČINA RADOVLJICA

Z DRUŽBENO-POLITIČNIMI

ORGANIZACIJAMI

PRISRČNO ČESTITA

VSEM OBČANOM, DELOVNIM LJUDEM

IN KOLEKTIVOM

Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI

ZA NENEHNI GOSPODARSKI RAZVOJ OBČINE

IN BLAGINJO OBČANOV —

OB OBČINSKEM PRAZNIKU!

Tovarna dušika Ruše

Ruše - Slovenija

KARBID:

- za avtogeno varjenje
- razsvetljavo
- in acetilensko kemijo

FEROKROM-SURAFFINE:

- za jeklarsko industrijo

ELEKTROKORUND:

- za brušenje in izdelavo brusnega papirja in brusov

PROIZVAJA:

TALJENI MAGNEZIT:

- za elektroizolacijo

KISIK IN ACETILEN-DISSOUSPLIN:

- za rezanje in varjenje metalov

BRZOJAV: AZOT Maribor

TELEFON: 80-108 Ruše

Vedno in povsod z Alpos camping opremo:

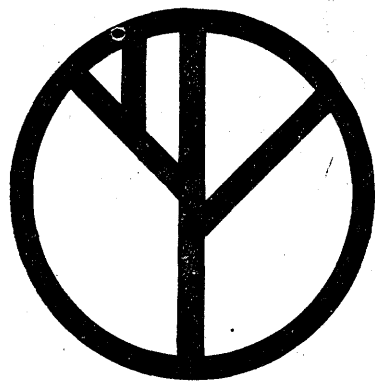
- na dopust
- na izlet
- na piknik
- na taborjenje in rekreacijo

Tovarna aluminijaste opreme »ALPOS« Šentjur pri Celju telefon 74-030

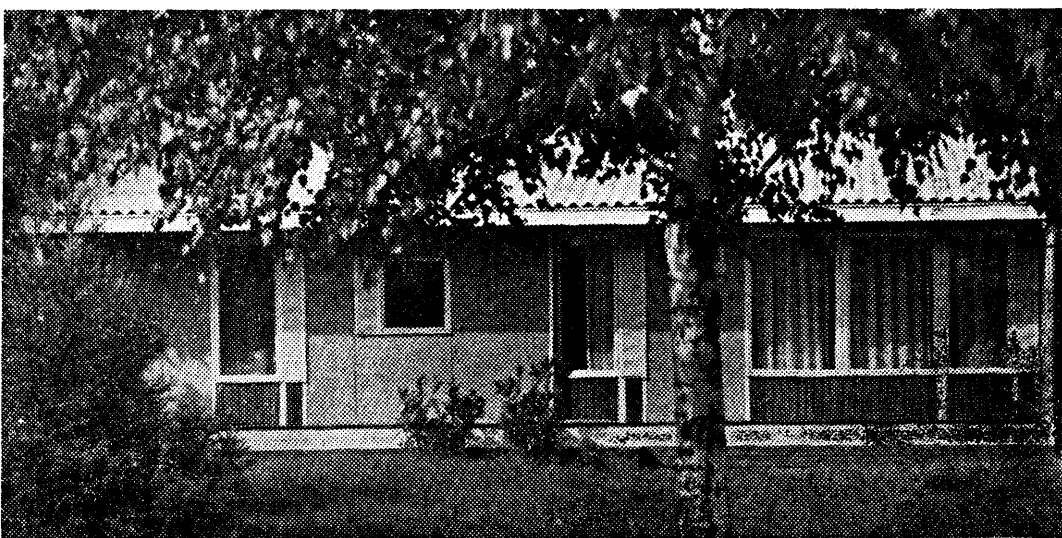
Predstavništva: Šentjur pri Celju • Beograd, Ul. Washingtona 46/II • Rijeka, Ul. žrtava fašizma 17

Nudimo vam: camping mizice, camping stolčke, ležalnike, gugalnike

JELOVICA

ŠKOFJA LOKA

Naša proizvodnja:

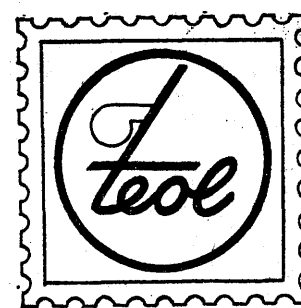
montažne hiše, vrata, okna, montažni fasadni elementi, gradbene plošče, furnir in lignofol.

Zahtevajte informacije in prospekte!

Oglejte si naše izdelke v maloprodaji podjetja!

Posvetujte se z našimi strokovnjaki!

Telefon: hc. Škofja Loka 85336

»TEOL«

Ljubljana, Zaloška c. 54

izdeluje:

tekstilna in usnjarska pomožna sredstva, sintetična lepila, detergente, sredstva za gašenje požarov, sredstva za hlajenje v kovinski industriji, proizvode na bazi etilenoksida ter ricinovo in laneno olje.

Imamo LASTEN SERVIS za uvažanje naših izdelkov pri odjemalcih.

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Tako sem štiri dni v sobi prisluškoval in opazoval, kaj počenja bodoči poglavar. Ta je čakal in čakal, da bi ga Mussolini povabil k sebi, pa ni dočkal te sreče. Medtem ga je večkrat obiskal neki funkcionar ministertva za zunanje zadeve in si nekaj zapisoval, s seboj je imel tudi tolmača, saj Pavelić ni znal takrat niti besedice italijanske. Kot sem zvedel nekako čez eno leto, je bil ta funkcionar Paolo Cortese.

Prvi dan sta k Paveliću prišla dva Bolgar. Nekaj časa sta ga čakala in se medtem pogovarjala v svojem jeziku. Nato je prišel še Gustav Perić, ki so ga kasneje ubili sami ustaši, nazadnje pa je vstopil še Pavelić in kmalu za njim Paolo Cortese. Kot sem zvedel iz pogovora, je bil eden izmed obeh Bolgarov poslanec neke bolgarske stranke, ki je bila posebno vneta za to, da bi Makedonijo odtirali od Jugoslavije in jo priključili k Bolgariji. Drugi pa je bil Vančo Mihajlov, vodja »Notranje makedonske revolucionarne organizacije ali VMRO«.

Zarotniki so sedeli okoli mize in Pavelić je oba Bolgara predstavljal Corteseju. Nato je prišel tolmač in začeli so se razgovori. Predvsem sta govorila oboje Hrvatov o frankovskem gibanju na Hrvaškem. Bolgar pa sta govorila o gibanju za odcepitev Makedonije od Jugoslavije. Nazadnje so sklepali o uskladih akcijah obeh gibanj. Takrat se niso imeli skupnih ciljev, samo pogajali so se, kaj naj delajo. Pogovarjali so se tudi o tem, kako bi bilo dobro, če bi samemu Mussoliniju povedali svoje načrte. Cortese jih je spodbujal, češ da jih bo Mussolini verjetno sprejel in poslušal.

Med prisluškovanjem sem moral pogostokrat pogledati v slovar, saj nisem razumel vseh besed. Videl sem Corteseja, ki je največ poslušal in si pisal pripombe.

Nazadnje so se zarotniki razšli, pred tem pa so Corteseju izročili nekakšne popisane papirje, verjetno nekakšno poslanico s programi svojih gibanj.

Naslednji dan so se spet vsi zbrali, razen Corteseja in njegovega tolmača. Takrat so že napravili načrt za akcije. Vančo Mihajlov in drugi Bolgar sta napovedala več eksplozij min po Srbiji in Makedoniji, napadov na orožniške postaje in atentatov. Spominjam se tudi, kako je bilo govora o eksploziji peklenškega stroja na železniški postaji v Nišu. Jeseni istega leta pa je res tam zagrnela eksplozija.

S svoje strani sta Perić in Pavelić napovedala pošiljanje peklenških strojev v Jugoslavijo z vlaki, ki prihajajo iz Avstrije. Tudi to se je pozneje dogajalo. Nadalje sta Pavelić in Perić govorila, kako Italija nudi zatočišče frankovcem, ki bežijo čez mejo. Ti naj bi se zbrali v posebnih zbirališčih, kjer naj bi se vojaško urili. Makedoncem pa naj bi tako zatočišče nudila Bolgarija.

Tretji dan so se spet sestali. Medtem se je iz Rima vrnil Cortese. Sporočil je zarotnikom, da za zdaj ne bo nič s sprejemom pri Mussoliniju. Bili so razočarani, on pa jih je tolažil, da v Rimu še proučujejo vse možnosti in da naj zato še več naredijo za ostvareitev svojih ciljev.

S svoje strani pa je Pavelić našteval imena jugoslovanskih generalov, ki so naklonjeni njegovemu gibanju. Prav tako je omenil tudi nekaj madžarskih, s katerimi je že imel zveze in ki bodo podprli frankovce. Nato so se razšli.

Cetrtega dne sta Pavelić in Perić prek Trbiža odpotovala na Dunaj. Zaradi varnosti so ju spremljali trije agenti, jaz pa zato, da bi prisluškoval njihovim pogovorom. Res sem slišal, kako se menita o posameznih ljudeh, med drugim tudi o nekem polkovniku Sarkotiću, ki je kot bivši avstroogriški polkovnik živel na Duhaču. Tja sta ga šla obiskat, saj je veljal za pristaša frankovcev. Vančo Mihajlov in drugi Bolgar pa sta potovala do Trsta in se tam neke izgubila, kot sem zvedel od dveh agentov, ki sta ju spremljala.

Naj zvrta luknjo v vrata, mi na policiji ni ukazal nihče. Pač pa sem svojevoljno prekorčal pooblastila. Prav tako sem bodočega poglavnika in njegovega pajdaša zasledoval po Bologni, da bi zvedel, če se s kom sestajata, pa nisem mogel ugotoviti nič posebnega. Samo pred spomeniki sta postajala...

Ko sta odšla, sem poročal policiji vse, kar sem zvedel, le o Sarkotiću, madžarskih generalih in Corteseju sem molčal. Bal sem se namreč, da me zaradi prevlekle vneme in zanimanja za Pavelića ne bi začele italijanske oblasti sumničiti. Razen tega pa sem hotel te ugotovitve sporočiti jugoslovanskim oblastem.

Ko sem tako opravil s Pavelićem, sem se vrnil na svoje delo in spet prenašal dopise iz pisarne v pisarno. Še vedno sem imel občutek, da mi ne zaupajo povsem.

Pač pa sem proučeval način dela policije. Zlahka sem ugotovil, da imajo svojega človeka skoraj v vsaki hiši, da so hotelški vratarji skoraj vsi po vrsti njihovi zaupniki in da zasledujejo prav vse, ki so jim sumljivi. Policijska organizacija je bila strahotno razpredena. Vse to je bila zame dobra šola za kasneje. Naši pa niso vedeli vsega tega in so si delo policije predstavljali preveč enostavno; niso niti verjeli, kako široka pooblastila ima policija in so me zato večkrat dolžili strahopetnosti.

Naslednje leto, to je 1930, so mi že zaupali poizvedbe. Zdaj sem tudi sam že lahko hodil k zaupnikom in se pri njih zanimal za razne sumljive osebe, tako tujce kot Italijane, ki so potovali iz mesta v mesto, pa tudi za domačine, osumljene, da so sovražniki fašističnega režima.

V Bologni so se namreč — podobno kot po drugih mestih Italije — kljub množici agentov in zaupnikov vedno znova pojavljali po zidovih protifašistični napisi, večkrat je kje visela kaka rdeča zastava s srpom in kladivom, našli smo letake in drugo. Policija je le redko našla kakega krivca, kar pomeni, da so bili protifašisti izkušeni in opretni.

Kadar so koga le ujeli, so ga neusmiljeno pretepali. Pri tem se je pri vsaki policiji odlikovalo le nekaj posameznikov, drugi so gledali in molčali, morda se jim je človek tudi smilil, naredili pa niso nič, da bi mu pomagali. Za mučenje so se prostovoljno javljali skoraj vedno isti ljudje. Navadno pa so se jetniki dobro držali in niso izdajali.

Takrat sem kot nacionalist še sovražil vse Italijane kot naše sovražnike. V Bologni pa sem večkrat moral stražiti aretirane protifašiste. Večkrat sem se z njimi pogovarjal, prebiral sem zaplenjene letake ali časopise in opazoval, kako junaško se posamezni jetniki zadržijo med mučenjem in pri zaslišanjih. Večkrat smo tudi lovili ljudi po delavskih predmestjih, kar se mi je začelo počasi močno gnusiti. Videl sem, da fašisti svoje rojake prav tako ali še bolj preganjajo kot moje. Velikokrat sem premišljeval, kako moji rojaki vsega tega ne vedo, ker pač vidijo v naših krajih samo Italijane, ti pa so skoraj sami fašisti, in tako po fašistih sodijo vse Italijane.

Počasi sem začel gledati Italijane z drugačnimi očmi, začel sem jih tudi ceniti. Spoznaval sem, da imamo mi Slovenci veliko skupnega s preprostim italijanskim ljudstvom. Veliko sem razmišljal tudi o komunistih. Če sem bil doma do njih brezbržen, sem jih zdaj začel ceniti kot najbolj odločne protifašiste in borce za pravice preprostih, delovnih ljudi. Nehote sem kar mimogrede postal celo njihov somišljenik...

Spominjam se, kako je nekoč policija zajela nekega komunističnega kurirja, ki je prišel prek Francije v Italijo iz Rusije. Medtem ko je v Franciji čakal na zvezo pri nekih italijanskih političnih emigrantih, je zanj zvedel neki fašistični vrtnjenec, policijski agent, in sporočil, da pride v Italijo, v Bologno, kjer bo iskal stike s protifašističnimi organizacijami.

Tako so kurirja zgrabili, toda na srečo so to napravili mnogo prezgodaj in ga niso zasledovali, da bi videli, kam vse bo šel. Nato so z mučenjem skušali popraviti, kar so pogršili.

Stražil sem ga med zaslišanji; znal sem nekaj ruskih besed in mu omenil, da vem, kako je bil v Rusiji, saj sem bral njegova zaslišanja. Tudi on se je zanimal, od kod sem doma, in povedal sem mu, da sem iz goriške okolice, da sem torej Slovenec. Zdaj me je pogledal z nepopisnim zaničevanjem in se kar odmaknil od mene, češ da sem izdajalec in da sploh ne morem biti Slovenec. Če bi bil Slovenec, je dejal, bi bil zdaj kje v jeti ali vsaj doma, ne pa pri italijanskih fašističnih policijah.

(NADALJEVANJE)

Pisal sem že mnoge članke o življenjskih jubilejih naših tovarišev in tovarišic in mi je zato včasih težko najti nove in nove besede o ljudeh s podobnimi odlikami in življenjsko potjo. Toda včasih le najdem primerne besede za ljudi, ki jih je življenje vodilo čez trnje in kamenje ter jim šele za poznejša leta prihranilo nekaj lepih dni, čeprav zagrenjenih s spominom na svojce, ki jih je pokosila smrt v najlepših letih v boju za svobodo.

Take in podobne misli so me obhajale, ko sem se spravil k pisanju članka o sedemdesetletnici Kumarjeve mame, matere narodnega heroja Danile Kumar.

Vsa Kumarjeva družina se je udeležila NOB. Emilijin

Leta 1941 je moral Andrej Kumar v ilegalnost. Emilija in sin sta izkoristila zakonito možnost za vrnitev v domače kraje, da bi tamkaj pripravljala ljudi na vstajo. Spomladi 1942 je za njima prišel še mož Andrej, hči Danila pa se je bojevala na Dolenjskem. Brda so se vključila v osvobodilno vojno. Emilija je odigrala pomembno vlogo pri sprejemu beguncev iz Gonarsa. Julija 1942 sta dva bataljona italijanske vojske pridrla v Brda, da bi ščitila policijo in karabinerje pri izvajanju množičnih aretacij. Tudi Emilija in sin sta dobila poziv, naj se javita na zaslišanje. Namesto tega sta se skrila. Tako je Emilija pri petinštiridesetih letih starosti začela naporno in nevarno življenje ilegalke, ki ni

la sem edinega brata, ki je od vsega hudega duševno zbolel in umrl kmalu po vojni. Domobranci so mu namreč umorili ženo. Vsakogar je nekdo prišel pozdravit, le mene ni pozdravil nihče razen navdušenih Ljubljancev...

Potem smo se začeli pogovarjati o hudih časih. Kako so stradali in trpeli, kako so se v nekem bunkerju nad Plavami otepali strupenih kač, ki so jim lezele v bunker. In pa, kako je mož že držal v rokah pištolo, da bi ustrelil ženo...

To se je zgodilo jeseni 1943 v Trnovskem gozdu, ko so jih napadli in obkolili Nemci. »Raje bi jo bil sam ustrelil, čeprav jo imam zelo rad, kot pa da bi jo ujeli in mučili Nemci,« pripoveduje Andrej Kumar.

Pogovori ob tako visokih jubilejih, kot je sedemdesetletnica, so najprimernejši za

EMILIJA KUMAR — sedemdesetletnica

mož, znani predvojni komunist in medvojni član CK KP Slovenije, je že dolgo pred vojno pripravljala naše ljudi na odločilni spopad, ona pa mu je zvesto stala ob strani in se po svojih močeh udeleževala vsega, kar je od svojih članov zahtevala partija, čeprav je morala skrbeti za dva otroka.

Kakor njen mož je bila tudi Emilija rojena v Brdih, na Kojskem. Triletni je umrla mati, nakar je živela pri sestrični in ji pomagala pri gospodinjstvu, nazadnje pa je vodila njeno gostilno. Tik po prvi svetovni vojni, ko se je njen mož vrnil z bojišč, sta se poročila. Nista bila dolgo skupaj. Fašistično preganjanje je prisililo moža, da je odšel v Ameriko s trebuhom za kruhom. Prijateljeva smrt zaradi tropске vročine ga je odvrnila od misli, da bi jo poklical za seboj. Vrnil se je v Evropo in Emilija z otroki je prišla v Jugoslavijo, kjer so se naselili na Ježici pri Ljubljani.

Z močevno vrnitvijo in nase-litvijo na Ježici se je Emilija vključila v delavsko gibanje z vsem srcem. Kdo bi prešel vse sestanke, demonstracije, pota in dejanja, katerih se je udeležila v letih, ko je večina naših ljudi živela še brezbrizno in se ni zavedala, kakšna strašna vojna se pripravlja!

bilo lahko niti za mnogo mlajše, kaj šele zanjo. Iz Gorice, kjer se je nekaj dni skrivala, je odšla v Vipavsko dolino, od tam v Trnovski gozd in nato spet nazaj, iz hiše v hišo, najprej pa je prenočevala kar v hosti. Spomladi 1943 je spremljala moža na Tolminsko, kjer je ustanavljal tiskarne. Šele decembra 1944 je prišla v Belo krajino, od tam so jo poslali v Dalmacijo, nato v Beograd, pa spet nazaj v Zadar in nato prek Trsta v Ljubljano...

»Ko smo prišli v Ljubljano,« pripoveduje Kumarjeva, »mi je bilo najtežje, ker nas nihče ni pričakoval, saj smo bili tu tujci. Hči je padla, ime-

vprašanje, kakšna je razlika med sedanjim časom in preteklostjo pred pol stoletja ali še več.

»V primerjavi s tistim življenjem živimo zdaj kot v nebesih,« odgovori Kumarjeva. »Sedanje življenje je na splošno neprimerno boljše od nekdanjega. Takrat je bil delovni človek revež brez pravic in upanja na boljše življenje. Tudi razlike med imovitimi in manj imovitimi so zdaj veliko manjše kot so bile nekoč...

Kako je prenašala vojne tegobe?

»Morala sem, kar nekako sem se privadila. Tistih časov se spominjam kot najlepših v svojem življenju zaradi tovaršstva in velikega upanja, ki smo ga čutili ob naših uspehih...«

Še in še bi se pogovarjali. Kakšen zajeten roman bi nastal, če bi se nekdo lotil pisanja o življenjski poti obeh zakoncev Kumarjevih in njihovih otrok! Roman o preprostih slovenskih ljudeh med nastajanjem novega družbenega reda. Toda čas hiti... Moram se posloviti.

Kot ponavadi naj ob koncu še zapišem, da želimo Kumarjevi mami še mnogo srečnih let.

MP

Okrogle in oglate

Kdor išče, najde... Ameriški minister za zunanje zadeve D. Rusk je bil pozvan, naj se zgodi kot priča pred Russellovim sodiščem, ki je obravnavalo ameriško agresijo in ameriške zločine v Vietnamu. Rusk je besno odgovoril: »Nočem sodelovati v igračkanju 94-letnega starca.« 94-letni starček je Bertrand Russell. Predsednik sodišča, ki je zasedalo v Stockholmu (Russell se obravnave ni udeležil, ker je bil bolan), francoski filozof Jean Paul Sartre je Rusku pri priči odgovoril: »Ruskov odgovor je piškav. Mi vsi, kar nas je tu, smo mlajši ko on.«

Zgodovina po ameriško. Neki angleški zgodovinar je napisal o ameriški politiki nasproti Kitajski: »Težave, ki jih imajo ZDA na svetu, prihajajo deloma zato, ker se, po mnenju Američanov, začenja zgodovina kakšne dežele od trenutka, ko zmaga v njej komunizem... Vse dotlej je Američan ne opazi. Ta dežela postane šele tedaj zanj nevarna in važna.«

»Ceni besedo! Vsaka utegne biti tvoja poslednja beseda!« je napisal v »Nepočasnih mislih« poljski satirik Stanisław Jerzy Lec.

Goreči privrženci britanske vlade... Neki goreči privrženec takole brani Wilsonovo vlado v londonskem »Daily Mirrorju«: »Odkar imamo laburistično vlado, smo si priborili svetovno prvenstvo v nogometu in zmagali v tekmovalstvu za najlepšo evropsko popevko. Če bi ne bilo nobenega drugega uspeha, bi moralo vsaj to kritikastrom zamašiti usta!« Wilson si bržkone misli: Bog me varuj takih zagovornikov! Upravičeno! Saj bi mu utegnili goreči nasprotniki kdaj pozneje naprtiti krivdo za preveč ali premalo dežja, za povodni ali slabo letino!

Konfekcija „Oblačila“ Rogaška Slatina

IZDELUJEMO MOŠKO, ŽENSKO IN OTROŠKO TEŽKO KONFEKCIJO

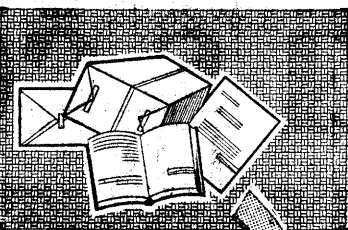
ŽIRO RAČUN: 5073-1-1105 • TELEFON ŠT.: 53 • POŠTNI PREDAL 8 ROGAŠKA SLATINA

Skupščina občine Smarje pri Jelšah

in družbeno-politične organizacije

čestitajo

ob občinskem prazniku vsem delovnim ljudem in kolektivom z najboljšimi željami za gospodarski napredek občine in blaginjo delovnih ljudi!

V vsako pisarno, na vsako pisalno mizo!

Selotej

KINO SPORED

● KINO »POHORJE«, SLOVENSKE KONJICE
9. in 10. avgusta 1967 »Ljubiti, švedski film
12. in 13. avgusta »Človek iz Ria«, francoski barvni film

● KINO »SVOBODA«, SLOVENSKA BISTRICA
Od 8. do 10. avgusta 1967 »Germinal«, franc. CS črno-beli, predstave dnevno ob 20. uri
od 11. do 13. avgusta »Slovo velikega poglavarja«, jug.-nem. CS barvni film, predstave v petek ob 20. v soboto in nedeljo ob 17.30 in 20

● KINO BREZICE
9. in 9. avgusta 1967 »Dnevnik žene v belom«, francoski film
11. in 12. avgusta »Druge resnice«, franc. barvni CS film
13. in 14. avgusta »Mož iz Hong-konga«, franc. barvni CS film
15. in 16. avgusta »Sanjave zvezde velikega voza«, italijanski film

● KINO »UNION«, CELJE
od 9. do 15. avgusta 1967 »Winnetou in Old Firehand«, jug.-nem. barvni

● KINO »METROPOL«, CELJE
19. in 20. avgusta 1967 »Sulejman Velikasti«, jug.-ital. barvni film
od 11. do 15. avgusta »Krava in ujetnik«, francoski film

● KINO »LETNI«, CELJE
od 9. do 11. avgusta 1967 »Tajni agent Stanislav«, ital.-span. barv.

12. in 13. avgusta »V senci Zoraa«, ital.-span. barvni film
14. in 15. avgusta »100.000 dolarjev na soncu«, franc. barvni film

● KINO »KRKA«, NOVO MESTO
8. in 9. avgusta 1967 »Kdo bo ubil Jessy«, češki zabavni film
10. in 11. avgusta »Nedokončana zgodba«, nemški film
12. in 13. avgusta »Fiksna ideja«, italijanski film
14. in 15. avgusta »Prah in pepe«, poljski film

● KINO »TRIGLAV«, LJUBLJANA
9. in 10. avgusta 1967 »Svetloba v temi«, indijska drama
od 11. do 13. avgusta »Samba«, brazil.-span. barvni CS film
14. in 15. avgusta »Dva mušketirja«, češki film - pravljica

● KINO »VEVČE«
9. in 10. avgusta 1967 »Druga stran medalje«, jug. film
od 11. do 13. avgusta »Legenda o volku«, prikupen Disneyev barvni film o volku Lobu

● KINO ZALOG
12. in 13. avgusta 1967 »Korziška brata«, franc.-ital. barvni CS

● KINO ZADOBROVA
samo 9. avgusta 1967 »Neznana vojna«, franc. vojni dokumentarni film o bitkah v drugi svetovni vojni, katerih v kinu še ni bilo prikazanih. Dramatični prizori naslaja

12. in 13. avgusta »Past za starše«, ameriška barvna komedija Walta Disneya

V pričakovanju jubilejnega pučja. Neki londonski tehnik je objavil razpravo o vojaških pučih, ki so že tako značilni za »ohranitev reda, miru in demokracije« v kapitalističnih deželah, odvisnih od velikih kapitalističnih držav. Kadar se jamejo militaristi, ki se ne morejo vojskovati, dolgočasti, uprizorijo puč, da bi »obranili demokracijo«, kakor so to storili nedavno v Grčiji, meni čankar. Stvar je seveda mnogo bolj resna. V resnici gre za obrambo interesov velikih, skoraj vedno tujih kapitalističnih trustov in monopolov — danes najpogostje ameriških, britanskih itd. Omenjeni tehnik navaja, da je bilo doslej v latinskoameriški državi Bolivija 179 »revolucionarnih« prevratov... Vojaška junta vrže vlado; nova vlada vedri in oblači, dokler je ne vrže druga junta itd. »Ljudstvo« je seveda navdušeno, ko pride na krmilo nova vlada, in prav tako »od navdušenja prekipel«, ko nažene nova vlada vlado, ki se je komaj dobro uselila in si ogleda stolice. Pravijo, da bodo v Boliviji dvestotni puč razglasili za jubilejni puč in da ga bodo proslavili prav posebno slovesno...

Ne umirajte! Na letnem občnem zboru Društva za vzajemno pomoč uslužbenecv občine Steinhäusen v Zahodni Nemčiji je govoril društveni blaginje in o kritičnem stanju društvene blaginje in je, med drugim, pozval člane, »naj solidno živijo, ker gre vsakokrat, ko kak društveni član umre, iz blaginje 170 mark.« Če se bo to nadaljevalo, bo moralo društvo razglasiti stečaj... je zagrozil.

● V srednjem veku so uporabljali pse tudi za boj proti sovražniku, pozneje so jih urili v glavnem za stražarsko službo, za vzdrževanje zvez, za prenašanje lažjih tovorov, za prenašanje min na sovražno ozemlje oziroma položaje, za iskanje ranjenec, za lov na ubežnike in za iskanje namješčenih min. Na začetku druge svetovne vojne je imela Nemčija 50.000 dresiranih psov. Od septembra 1965. leta dalje uporablja vojska ZDA pse v vietnamski vojni. Za opravljanje raznih nalog so

DROBNE zanimivosti

rajpriimernejši nemški in šarplaninski ovčarski psi. Psi se privadijo stražarski službi v nedeljskih, pse pa, ki opravljajo zahtevnejše naloge — iskanje ranjenec, iskanje in namješčenje min — je treba uriti več mesecev.

● Pariška podzemeljska železnica ima 14 prog v skupni dolžini 166 km s 344 postajami. S podzemeljsko železnico se prepeljejo vsak dan približno štirje milijoni potnikov, v letu dni pa se prepelje povprečno 1.350.000.000 potnikov.

● Najstarejša prebivalca londonskega živalskega vrta je nedvomno stara želva Marmaduka, ki živi v omenjenem vrtu že 102 leti. Naravoslovci pravijo, da postanejo želve v starejših letih močno nedružabne. Marmaduka je to potrdila, ko je zelo nejužnežno sprejela novo varovanko živalskega vrta, za zdaj še prav majhno želvo, ki je, enako kakor Marmaduka, prišla s Seychelskih otokov.

● V ZSSR so nedavno zgradili v štirih sekundah 90 metrov visoko pregrado. Letos, 14. aprila se je v pogorju Alma Ata razlegla eksplozija v treh »izbruhih«. V tisočinki sekunde je zletelo v zrak najprej 779 ton zemlje, v nadaljnjih 150 tisočinkah sekunde je sledilo 337 ton, po dveh sekundah pa še 2825 ton zemlje. Milijoni kubikov zemlje so »prileteli« naravnost na določeno mesto ter zaprli dohod v dolino oziroma izhod iz nje.

● Julia Marković iz vasi Basčeluka pri Loznici je umrla pred kratkim v svojem 112. letu. Julia je imela 10 otrok, sedem sinov in tri hčere; od teh živi samo še ena hči. Moža so ji ubili avstrijski vojaški 1914. leta, ko je odklonil nakladanje od Avstrijcev na

KOLIKO STANE VOJNA

Ameriški vojaški proračun za leto 1967 znaša približno 73 milijard dolarjev in je le za malenkost nižji od proračuna v 1944. letu (76 milijard dolarjev), ko so ZDA bile v vojni.

Se nekaj podatkov. Članice NATO so v petnajstih letih, odkar deluje njihov pakt, potrošile v vojaške namene več kot 900 milijard dolarjev, od tega odpade samo na ZDA kakih 700 milijard. To pa je dvainpolkrat več, kot so porabile med drugo svetovno vojno.

Dejstvo je, da tekmovalno v oboroževanju postaja čedalje

dražje in čedalje bolj obremenjuje nacionalno gospodarstvo. Znano je, da je druga svetovna vojna zajela mnogo obsejnejše ozemlje in je v njej sodelovalo mnogo več dežel in ljudi kot v prvi svetovni vojni. V enakem sorazmerju je naraščala tudi vojna proizvodnja, hkrati s tem pa tudi stroški za vojskovanje. Med prvo svetovno vojno so letno izdelali povprečno po 45.000 letal, 9000 tankov, 37.000 topov in minometov ter 250.000 strojnica. Med drugo svetovno vojno pa se je proizvodnja orožja dvignila letno na 130.000 letal,

91.000 tankov, 510.000 topov in minometov ter 1.660.000 strojnica.

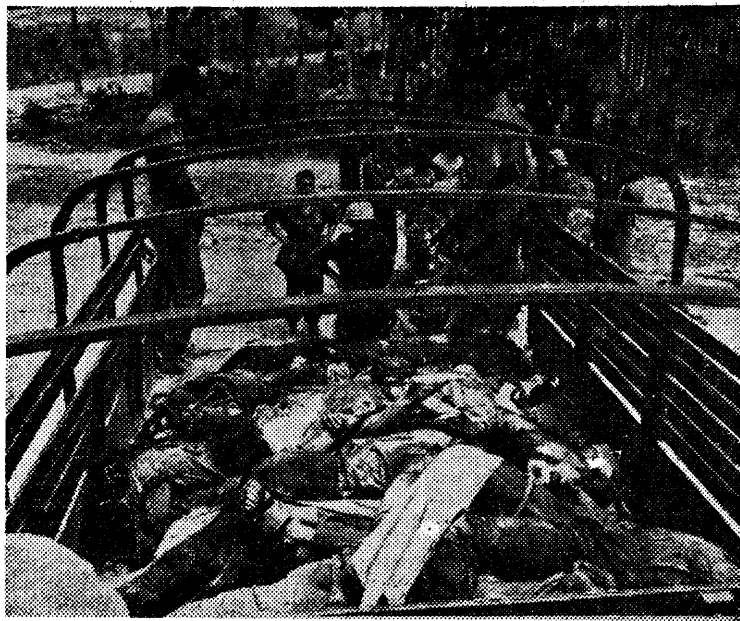
Vse to dokazuje, da cena vojne naglo narašča. To je videti tudi iz naslednjih podatkov:

Sovjetski maršal Sokolovski v knjigi »Strategija« navaja, da je 1812. leta stala Rusija vojna za Napoleonom 80 milijonov zlatih rubljev, medtem ko jo je vsako leto vojskovanja med prvo svetovno vojno stalo 12 milijard zlatih rubljev. Potemtakem se je vojna v sto letih podražila za 150-krat. To pomeni, da je vojna vsako leto povprečno za podrugikrat dražja. Povprečje pa vara. V prvih petdesetih letih 19. stoletja je bila vojna vsako leto povprečno dvakrat dražja, toda v naslednjih petdesetih letih so se stroški dvigali še mnogo hitreje. To nam dokazuje, da vojni stroški naraščajo v geometričnem zaporedju. Seveda pa ne smemo pozabiti, da je hkrati s tem naraščala tudi gospodarska moč dežel. Ne glede na to pa ostane dejstvo, da vojna postaja čedalje dražja in da je zato gospodarstvo celo razviti držav močno prizadeto. Naj navedemo nekaj podatkov o ceni nekaterih vojni sredstev.

Ameriški bombnik »martin« je 1920. leta stal 38.000 dolarjev, bombnik »B-29« (uporabljali so ga med drugo svetovno vojno) 680.000 dolarjev, bombnik »B-52« 8.500.000 dolarjev, bombnik »B-58« pa celo 17.600.000 dolarjev. Ameriška raketa »atlas« stane 1.500.000 dolarjev, atomska podmornica, oborožena z raketa »polaris«, pa 115.000.000 dolarjev. Vojaški izdatki ZDA v letu 1962/63 so bili petdesetkrat večji od izdatkov v 1936. letu, torej komaj pred 30 leti.

Mnogo besed je izrečenih o tako imenovani protiraketni obrambi oz. protiraketnih raketah. Ameriški vojaški načrtovalci trdijo, da je v tem oziru Sovjetska zveza že pred njimi in zato zahtevajo, naj Združene države Amerike vzpostavijo sistem protiraketnih raket. Ta program bi Združene države Amerike stal 40 milijard dolarjev. To pa celo za ameriško gospodarstvo ni nepomembna številka. Podcenjevanji ne gre tudi stroškov, ki jih imajo ZDA v Vietnamu. V letošnjem proračunu so le za gole vojaške izdatke vietnamske vojne predvideli 21.900.000 dolarjev. To pomeni, da Američani samo za vojaške operacije v Vietnamu trošijo po 60.000.000 dolarjev dnevno.

Ameriški senator Jung je pred kratkim izjavil, da ameri-

Vsakdanji rezultat vojne v Vietnamu...

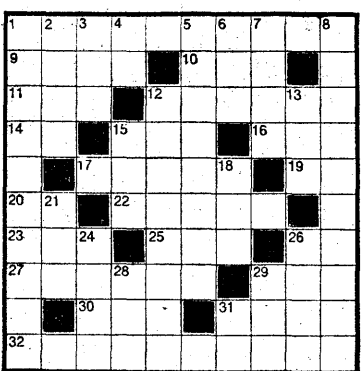
ške milijarde za Vietnam odhajajo v dim.

Res je, da te milijarde odhajajo v dim, če jih gledamo s stališča uresničevanja agresivnih ciljev. Vietnamsko ljudstvo se namreč z neprimerno slabšim orožjem uspešno bori z

mного močnejšim napadalcem in njihovimi južnovietnamskimi pomagači. To je najboljši dokaz, da agresivna vojna, v katero vlagajo ogromna sredstva, ne daje rezultatov, ki so jih bili napadalci pričakovali.

M. Tockić

Križanka

VODORAVNO: 1. kraj, blizu katerega je bilo obsejnih februarja 1945 100 talcev iz celjskih zaporov, 9. ognjenik na Siciliji, 10. dvojica, 11. kratica za Društvo inženirjev in tehnikov, 12. planina v Bosni, znana iz partizanskih bojev, o kateri obstaja film, 14. in 4. črka abecede, 15. otok med Irsko in Anglijo, 16. zgodovinsko mesto v Dalmaciji, 17. partizansko ime partizanskega pesnika Vladimira Pavšiča, 18. kratica za smučarski klub, 20. vrhunski športnik, 22. partizansko ime Linke Ksela, preživele borbe Pohorskega bataljona, ki je ju-

naško padla januarja 1942, 23. planina v Srbiji, kjer so Srbi premagali avstro-ogrsko vojsko 1914, 25. prislov, 26. avtomobilska oznaka Kranja, 27. mesto v zahodni Nigeriji, 29. otočje v Banskem morju (Indonezija), 30. glas, 31. priimek partizanskega borca, sedaj člana zveznega izvršnega sveta (Marko), 32. skrivno nazadnje.

NAVPIČNO: 1. državna ureditev pri nas, ki je rezultat NOB, 2. majhen rt, 3. star Slovan, 4. predlog, 5. komu kaj očitajo, 6. vrata v plotu, 7. luka v Alžiru, 8. planota na Pohorju, kjer je junosko padele celotni Partizanski bataljon januarja 1942, 12. partizansko ime Medve Pavle, ki je bila vodnica ženskega voda v Pohorskem bataljonu, 13. zver iz rodu mačk, 15. partizansko ime slikarja Doreta Klemenčiča, 18. kratica politične stranke v predvojni Jugoslaviji, 21. kurir, 24. vrsta papirja za tisk, 26. letovišče v Visokih Turah (Avstrija), 28. partizansko ime vojskovanca, 29. narodnega heroja Franca Tavčarja, 29. gmo-ta kamenja, zemlje itd., 31. beseda, ki pomeni v sestavi dvo—

REŠITEV KRIŽANKE
VODORAVNO: 1. kraj, blizu katerega je bilo obsejnih februarja 1945 100 talcev iz celjskih zaporov, 9. ognjenik na Siciliji, 10. dvojica, 11. kratica za Društvo inženirjev in tehnikov, 12. planina v Bosni, znana iz partizanskih bojev, o kateri obstaja film, 14. in 4. črka abecede, 15. otok med Irsko in Anglijo, 16. zgodovinsko mesto v Dalmaciji, 17. partizansko ime partizanskega pesnika Vladimira Pavšiča, 18. kratica za smučarski klub, 20. vrhunski športnik, 22. partizansko ime Linke Ksela, preživele borbe Pohorskega bataljona, ki je ju-

naško padla januarja 1942, 23. planina v Srbiji, kjer so Srbi premagali avstro-ogrsko vojsko 1914, 25. prislov, 26. avtomobilska oznaka Kranja, 27. mesto v zahodni Nigeriji, 29. otočje v Banskem morju (Indonezija), 30. glas, 31. priimek partizanskega borca, sedaj člana zveznega izvršnega sveta (Marko), 32. skrivno nazadnje.

NAVPIČNO: 1. državna ureditev pri nas, ki je rezultat NOB, 2. majhen rt, 3. star Slovan, 4. predlog, 5. komu kaj očitajo, 6. vrata v plotu, 7. luka v Alžiru, 8. planota na Pohorju, kjer je junosko padele celotni Partizanski bataljon januarja 1942, 12. partizansko ime Medve Pavle, ki je bila vodnica ženskega voda v Pohorskem bataljonu, 13. zver iz rodu mačk, 15. partizansko ime slikarja Doreta Klemenčiča, 18. kratica politične stranke v predvojni Jugoslaviji, 21. kurir, 24. vrsta papirja za tisk, 26. letovišče v Visokih Turah (Avstrija), 28. partizansko ime vojskovanca, 29. narodnega heroja Franca Tavčarja, 29. gmo-ta kamenja, zemlje itd., 31. beseda, ki pomeni v sestavi dvo—

Močlal je, a vojak je še enkrat ponovil vprašanje.

Nekaj bo treba reči. To je uvidel, ker je bil bister in je že znal sklepati, da se človek, posebno otrok, ne more nečesa takega naučiti kar iz zraka. O tem sta vendar zadnjič govorila z Medvedom.

Vanjsi sta nemo zrla starša in v njuni očeh je bral strah in panje, oči vojakov pa so bile hudobne in priključile.

»Mora biti pa zelo važno, kar bom povedal, ko me vsi tako gledajo, je šlo po njegovi glavi — in kar dobro se mu je zdelo, da je tako. Naenkrat se je okoli njega vse zavrtelo. Tisti zlobni glas je spet ponovil vprašanje, Dušan pa je še vedno molčal in ugibal, kaj naj bi rekel. Vojak mu je pritisnil pekočo zausnico, da se je opotekel s poti.

Mama zdaj ni več stala na miru. Pogledala je k sinu in zavpila: »Fustite otroka! Kaj ve on. Tu sva midva!«

Trda roka pa je bila močnejša in hitrejša od mamine volje in je še enkrat oplazila dečkovo glavo. Vanj pa je siknil glas:

»Če ne poveš, bom ubil mamo in očeta! Zdaj izbira! Kdo te je torej naučil?«

Dušan se je šele zdaj prav ustrašil, a o partizanih ni hotel povedati ničesar. Nehote pa je zini, ker je nekaj pač moral:

»TISTI S ČEŠNJE!«

Nemške glave so se obrnile na drevo, ko bi jih kdo potegnil v to smer. Toda — tam gori ni bilo nobenega.

Zdaj so planili še po očetu in materi in zasiljevanje vseh treh se je še zavleklo. O partizanih pa še vedno niso zvedeli ničesar. Na česnji je bil vendar zaradi njih lahko kdorkoli, nikoli ljudem niso brali, da bi se jih najedli, samo če so bili pripravljeni, da si jih naberejo sami.

Oficir se je naveličal — in velel je hitro zažgati.

»Očeta in mater so Nemci odgnali s seboj kdove kam, mene pa so spopadali odlični neki družini spodaj v vasi. Tam me je čez nekaj dni dobil partizan Medved. Bil je obvezan in opečen...«

Sele po vojni sem zvedel, da je imel pod hišo skrito luknjo, kjer je risal plakate, poslušal radio, pisal prokla in raznozval časopise. Rekli so mi, da je bila v naši hiši partizanska tehniška. Medva bode nekdo tu postavili še kak spomenik ali kaj drugega, a do-kler bom jaz, niti ni potrebno.

Staršev pa nisem videl nikoli več!

Zorka in Dušan sta se otožna vrnila pod ostarelo češnje. Zdaj fima ta sveži sadež ni več teknil in Zorka je imela obokane oči. Nemo je objela Dušana in ni ga spustila, dokler sta bila tam gori.

Preden izbereš svojo vzmetnico me dobro poglej: samo mene kličejo JOGI

... kajti vzmetnic je mnogo, jogi pa samo tista, ki jo proizvaja MEBLO

V RADENCIH

SE DOBIMO!

mineralne kopeli

šopanih svinj na voz. Juli je bilo 10 let, ko je umrl znameniti utemeljitelj sodobnega srbskega ozioroma hrvatskega knjižnega jezika Vuk Stefanović Karadžić (1787 do 1864). Julia je nekaj dni, preden je umrla, pripovedovala o tem dogodku. Tedaj je bil prišel na obisk njen stric in povedal, da je umrl Vuk (vojk). Enako kakor drugi otroci, je pomislila tudi ona, da so na Gučevu ubili volka, dokler ji niso pojasnili, da je umrl znamenit, slaven človek.

Starka je umrla nepričakovano in je bila vse do poslednjih dni kleno zdrava. Nikdar ni potožila, da jo kaj boli, nikdar v življenju ni bila pri zdravniku. Vedno je imela dober apetit, najraje pa je jedla pečenec s kislimi in ostrimi paprikami, slanino, jetra na žaru (ražnju) in razne mlečne proizvode.

Po 1700 letih so zabučale orgle. V okolici Budimpešte so na mestu, kjer je nekdanje stalo staro rimsko mesto Alkvinkum, našli med razvalinami nekakega poslopja ostanke orgel iz rimskih časov. Na nekem delu orgel so našli tudi tablico, na kateri je napisano, da so bile te orgle izdelane 228. leta po n. š. Izvedenci so orgle nedavno rekonstruirali (obnovili), tako da jih lahko obiskovalci v muzeju ne samo vidijo, marveč tudi slišijo.

● TV 15 izhaja vsak teden - Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije - Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 - Tisk in tiskilnica GZPE Ljudska pravica Ljubljana. Kopirarstva 2 - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina 500 dinarjev oziroma 18 novih dinarjev - Posamezna številka stane 40 din oziroma 10 n-par - Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pri čemer p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-807 - Rokopisov ne vračamo.

Zorka in Dušan sta ležala pod zračno češnjo in počasi. Prišla sta daleč iz mesta. Oba študenta. Prvič po vojni sta bila tu. Dušan, doma v hiši, od katere je za strehlaj od češnje ostalo le še nizko, obžgano zidovje. Zorka iz mesta, ki vojne ni mogla poznati drugače, kakor je videla v filmih ali slišala o njej toliko različnih pripovedi.

»Tudi tisto leto je bilo toliko češnji kot zdaj!« je tiho pretrgal Dušan. Drevo in zidovje pod njim ga je vračalo v vojne čase in spomine, da se je v njem spet razrasla vizija o preživetem. Dekle je molčalo, da ni bilo mogoče vedeti, če jo ta uvod zanima ali ne.

»Nemci so vedno prihajali od spodaj,« je pokazal Dušan z roko navzdol tako, da mu je zdaj dekle moralo slediti s pogledom lepih, sinjih oči. »Toda — tistikrat so prišli z one strani!«

Dušan je pokazal zdaj v levo. Zorka mu je nemo sledila in kot da se je šele zdaj spomnila, vprašala:

»Kako moreš vedeti tako natančno? Saj si bil vendar še čisto majhen?«

Dušan jo je pogledal užaljeno, kot bi ji hotel reči, če mu ne verjame. Toda spomini n njem so oživel tako, da je raje dodal:

»Poglej zidovje in to češnjo. Vidiš, kako je s spodnje strani obžgana. Da, res sem bil star šele pet let, a to bo ostalo v meni do konca živih dni! Pojdi, ti raje pokažem in razložim vse po vrsti. To moraš vedeti tudi ti!«

Ponudil ji je roko in spustila sta se k zidovju. Na spodnji strani je odvalil nekaj preperelih in ožganih brun in kamnov.

Zdaj je spet vse doživljaj ponovno... Iz podrtije je pred njim zrasla prijazna hiša, izpred katere so ogledovali dan za dnem valovitno dolino pod hribovjem. K njim so pogostokrat začeli prihajati možje z rdečimi zvezdami na kapah in včasih so tudi zapeli. Pel so tako lepo in razločno, da je tudi Dušan kmalu pel z njimi. »Nabrusimo kose«, »Bratje, le k soncu, svobodi...«, najboljši pa mu je ostala ušesnih tista udarna, močno zveneta »Hej brigade!«

In nič se niso skrivali pred njim, čeprav je bil majhen. Celo igrali so se z njim. Zato je imel rad to družbo. Tudi se skrivati ni bilo mogoče, kajti hiša je stala preveč na samem in partizani so bili pri njih skoraj vsak dan in v različnih urah.

Včasih so prišli tudi Nemci. Redko — toda prihajali so nasršeno in neprijetno. Zato so ga domači in partizani poučevali:

»Ce pridejo Nemci ali beli ter bi te kaj spraševali, reci, da sem nikoli ni nikogar. Ne smeš se dati ujeti!«

Dušan je ugibal, zakaj bi bilo to dobro, a ko so nekega dne Nemci res spet prišli ter meni tebi ni pretepli očeta in mamo do krvi, je hitro razumel. Nihče,

tudi on ne, ni nič povedal o partizanskih obiskih. Poslej so se oboji vrstili še pogostejše: Nemci in partizani. In tako je postalo še tako vsakdanje, da se Dušan ni več preveč bal, le hud je bil na Nemce. Kadarkoli je slišal partizane govoriti o kakem boju, vedno se je vmešal in jim svetoval:

»Se bolj jih naštejte in jim povrnite za našo mamo in ata!«

Partizani so ga potem vzeli medse kot enega svojih.

»Bomo, Dušan, bomo. Pa še kako!«

Izmed vseh partizanov mu je bil najbolj všeč prijazni in drzni Medved. Vedno mu je moral posoditi kopo, na kateri mu je bila najbolj všeč rdeča zvezda, in pa rdeča ruta, ki jo je nosil za vratom. Opazoval je njegov lepi malo pre-

več bledi obraz in še njemu se je dobro zdelo, ko so ga tovariški klicali: »Mladinski«. In ta »Mladinski« Medved je tudi vse znal: lepo je govoril, znal je največ pesmi, njegov glas je bilo slišati izmed vseh najbolj, znal je risati, se šaliti, nikoli pa njegov obraz ni bil brez naguban. Le kako more reči, da je bil v Nemce, če ni jezen, je zato včasih ugibal Dušan.

In ko je bil mali Dušan tako lepo okrašen, sta vedno začela pevati: vse po vrsti, kar je fantič znal.

Medved je vedel, kaj bo sledilo temu. Dušan mu je vedno potisnil kak kos papirja in ga poprosil:

»Danes pa nariši kaj drugega. Nariši!«

Medved, ki se ni branil, ga je vpraševal:

»Kaj bi rad: gozd, hišo, mamo, partizane ali kako žival?«

Saj to si mi nariši že večkrat. Veš kaj: danes mi nariši konja. Lepega, velikega, da bo kakor živ.

Pri njih so vedno hrepeneli po živahnem in pridnem konju, kajti kajpa je bila rečna in zato go vedno vozili le s počasnimi voliči, ki so jih priredili doma.

Tedaj je Medved, ki je vedel, da je tako, samo nekajkrat potegnil po papirju, pa je bil pred njim že velik, lep konj z vihrajočim repom in močno glavo. Se dosti lepši, kakor si ga je želel Dušan.

»Oh kako znaš! Kje si se tako naučil?« se mu je čudil.

»V šolah, Dušan, v šolah. Tam se človek, samo če hoče, nauči

vsega. Po vojni bom še hodil v šolo in tudi ti boš prišel k meni, boš videl!«

Vsi so morali videti tega lepega konja. Papir z njim je najdeli ostal v očetovih rokah.

Dušan se je čudil Medvedovim besedam, saj je znal odgovoriti prav na vsako vprašanje in narišati se sliče, hrepenel na moč tako, kakršna je bila v resnici. Tudi očetu, ki je bil za Dušana učen in pameten mož, je Medved pripovedoval take reči, da Dušan ni razumel prav nič. Vseeno pa je vztrajal v poslušanju do konca.

Ker je ta Medved znal tudi najlepše prepevati, je bilo Dušanu pusto, če ga kak dan ni bilo v hišo.

Potem je Dušan začel ugibati, zakaj tega Medveda nikoli ne vidi.

IVAN JAN:

Tisti s češnje

odkoder pride k hiši? Kar naenkrat se najavi ti, kot bi zrasel iz kose, niso nič jih ne more ustaviti. Morda so pa res pravilni Matjaževi vo-jaki, kakor je slišal praviti že večkrat? To ga je mučilo toliko časa, da se je nekega dne odločil in o tem Medvedu vprašal naravnost. Ta pa mu je skrivnostno odgovoril:

»Jaz hodim tako, da me ne more videti nihče. Tudi pod zemljo se znam pogrezniti, če je treba!« Pri tem se je zvito smehljaj, vendar Dušan s takim odgovorom ni bil zadovoljen. Še je vrtil vanj in ne bi mu dal miru, če se ne bi vmešal oče, ki mu ta pogovor ni bil videti všeč.

»Raje pojdi na češnje, ko jih je toliko. Jaz nimam časa, da bi se zverel po njej. Danes ni nevarnosti!«

In Medved je urno razumel, kaj mu je rekel oče, ter splezal na zajetno in dobrotno drevo. Dušan pa je gledal za njim, da ga je zabolelo v vratu. Potem je z drevesa večkrat priletele kaka pest rdečih sadežev. Medved mu jih je metel toliko, da jih ni mogel sproti potjesti.

Naenkrat je Medved utihnil in z visine skočil z drevesa. Razširjeni oči je z zadahanim glasom rekel Dušanu:

»Vemaj, hajajalo! Z leve. Steci v hišo in povej o mami in atu. Delaj se pa, kot da ne veš, da so tu!«

Potem je Medved gnil nekeje pod hišo — in res tako, kot bi se

vdrl v zemljo. Sele zdaj je Dušan odobrnil pazaj hišo. Od da se je tudi on spodaj na levi opazil prve zelene postave, vendar je razumel Medvedove besede. Ni stekel...

Družina je bila za mizo in že pri jedi, ko so priropotali težki škornji. Nemci so tisti dan gledali in se usajali kakor sršeni.

»K vam prihajajo banditi. Kje so?« je revalil neki vojak s srebrnimi našti na ramenih.

»Kdo prihaja. Nobeden razen vas! Če pa gre kdo kje tod mimo, nam ni znano. Saj lahko vse pregledate!« je zatrjeval oče.

»Pa ti,« se je obrnil vojak k Dušanu. »Ali ti tudi nič ne veš?«

Dušan je samo zmajal z glavo in se stisnil k materi.

Tisti z našitki se je usaj družino, medtem pa so drugi

vdri v zemljo. Sele zdaj je Dušan odobrnil pazaj hišo. Od da se je tudi on spodaj na levi opazil prve zelene postave, vendar je razumel Medvedove besede. Ni stekel...

Družina je bila za mizo in že pri jedi, ko so priropotali težki škornji. Nemci so tisti dan gledali in se usajali kakor sršeni.

»K vam prihajajo banditi. Kje so?« je revalil neki vojak s srebrnimi našti na ramenih.

»Kdo prihaja. Nobeden razen vas! Če pa gre kdo kje tod mimo, nam ni znano. Saj lahko vse pregledate!« je zatrjeval oče.

»Pa ti,« se je obrnil vojak k Dušanu. »Ali ti tudi nič ne veš?«

Dušan je samo zmajal z glavo in se stisnil k materi.